

ÇANKIRILI ÂŞIK SABRÎ

YRD. DOÇ. DR.
İBRAHİM AKYOL

ÇANKIRI - 2016

ISBN: 978-605-67155-0-1

Yrd. Doç. Dr. İbrahim AKYOL

Çankırılı Âşık Sabrî

KAPAK RESMİ

Nilgün BİLGİN

TASARIM - SAYFA DÜZENİ

Serap KAYA SOYTEKİN

BASKI

Yenigün Basın Yayın Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Cumhuriyet Mah. Kapalı Sk. Fakoğlu Pasajı No:6

Tel : 0376 212 33 53 - 0376 212 77 47 ÇANKIRI

İLETİŞİM ADRESİ

Çankırı Belediyesi, Dr. Rıfki Kamil Urga

Çankırı Araştırmaları Merkezi

Alibey Mah. Köprü Sk. **ÇANKIRI**

Tel : 0376 212 14 00 / 233 - 0376 212 34 60

Fax : 0376 213 25 05

web : www.cankiri-bld.gov.tr.

Çankırı - 2016

Bu kitabın bütün yayın hakları Çankırı Belediyesi Dr. Rıfki Kamil URGa Çankırı Araştırmaları Merkezine ait olup kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

TAKDİM

Tarihi süreç içerisinde Çankırı, birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmış, Emir Karatekin Bey'in 1075-1082 yılları arasında Çankırı'yı fethetmesiyle, Selçuklu ve Osmanlı Türk medeniyetinin oluşumuna katkı sağlamış, Cumhuriyet'in kuruluşuna da önemli hizmetleri olmuştur. Çankırı Anadolu'nun ortasında münzevi bir derviş gibi içten, sessiz ve derinden derine çağlarken bir ipek böceği gibi kendi kozasını örmeye devam etmektedir.

Gelenek, görenek, örf, adet, töre, edebiyat, şiir, millî kültür ve folklor ürünleri bakımından güçlü ve zengin olan Çankırı, Anadolu'nun ortasında her türlü dış etkilerden uzak kalmış, bugün de dış etkileri en az hisseden şehirlerimizden birisidir.

Kültürel birçok zenginliğe sahip olan ilimiz, ortaya çıkarılmamış nice maddî ve manevî hazineleri bünyesinde hâlâ barındırmaktadır. Bu kültürel zenginliğin bir parçası olarak kabul ettiğimiz, Çankırı tarihinde uzun bir geçmişi olan âşıklık geleneği, ilimizin kültürel tarihini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu bağlamda Çankırı âşıklık geleneğinin önemli bir temsilcisi olan Âşık Sabrî önemli bir

şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü şairler/âşıklar yaşadıkları toplumun sözcüsü, halkın vicdanı olmuş, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmadığı devirlerde toplumda kamuoyu oluşturmuş kişilerdir. İşte Âşık Sabrî de Çankırı’da bu geleneğin 19. yüzyıldaki mühim temsilcilerinden biridir.

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Akyol bu çalışmasında Âşık Sabrî’yi birçok açıdan ele almış ve edebî şahsiyetini ortaya koymuştur. Böylece kültür tarihimizin önemli simalarından Âşık Sabrî, günümüz araştırmacılarının ve Çankırılı hemşehrilerimizin istifadesine sunulmaktadır.

Dr. Rıfkı Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezimizin kurucularından da olan İbrahim Akyol’u bu çalışmasından dolayı tebrik eder, Çankırı Belediyesi olarak Çankırı eksenli çalışmalar başta olmak üzere, ilmî, kültürel ve sanatsal çalışmaları her zaman desteklediğimizi ifade etmek isterim.

İrfan DİNÇ
Çankırı Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Kültür, bir milletin maddî ve manevî değerlerinin bütünü olup o milletin hayat tarzını kapsar. Kültür, bir birikimdir. Her milletin kendine has kültürü vardır. Kültürü oluşturan öğelerin başında din, ahlak, dil, coğrafi faktörler v. b. gelmektedir. Kültürün taşıyıcısı olan, onu nesilden nesillere aktaran araç ise dildir. Bir milletin dilinin zenginliği, aynı zamanda o milletin kültürel zenginliğini de gösterir. Dili zenginleştiren, geliştiren, gelecek nesillere aktaran en önemli unsur da edebiyattır.

Dünyanın en zengin edebiyatlarından olan Türk Edebiyatının bir kolu da Halk Edebiyatıdır. Bu edebiyat sayısız halk şairi yetiştirmiştir. Kendisinin veya başkalarının şiirlerini saz eşliğinde çalıp söyleyen ve halk hikâyeleri anlatan şairlere “âşık” denilmektedir. Çankırı yöresinde de bu tip halk şairleri çokça yetişmiştir. Bunlardan birisi; Çankırılı Âşık Sabrî Baba’dır.

Çankırılı Âşık Sabrî, aynı zamanda yörenin inanç ve kültürü açısından da önemlidir. Hacet tepesinde bulunan mezarı (Bugün 9. Zırlı Tugayı) bir zamanlar önemli bir ziyaret yeri idi. Günümüzde Âşık Sabrî’yi rüyasında görenler olduğu gibi onun manevi tasarrufu ile olaylara yön verdiğini söyleyenler de bulunmaktadır.

Edebiyat tarihindeki yerini alan Âşık Sabrî, Ahmet Talat Onay’ın eserlerinde sıkça anılmaktadır. Modern Türk edebiyatı tarihinin kurucusu olan M. Fuat Köprülü, “19. Asır Saz Şairleri” adlı eserinde Âşık Sabrî’den bahsetmekte, onun şiirlerinden örnekler vermektedir.

Biz de konu ile ilgili ulaşabildiğimiz kaynakları taradık. Elimizde bulunan Osmanlı Türkçesi ile yazılmış şiir cönklerinde olan Âşık Sabrî'ye ait şiirleri topladık. Ahmet Talat Onay'ın verdiği bilgiler ile birleştirdik. Ayrıca Halk Yolu mecmuasında yayımlanan şiirlerini ve ona yazılan nazireleri derledik. Şiirlerin daha iyi anlaşılabilmesi için çalışmanın sonuna bir de lügatçe ekledik. Böylece bu kitap ortaya çıktı.

Âşık Sabrî'yi tanıtmada bu kitap faydalı olursa, yapılan iş amacına ulaşmış demektir.

Bu kitabın yayımında birçok dost ve arkadaşımın ilgi, alaka, teşvik ve yardımlarını gördüm. Hepsine müteşekkirim. Özellikle kitabı yayımlayan Dr. Rıfki Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi ile Belediye Başkanımız Sayın İrfan Dinç'e teşekkür ediyorum.

Yrd. Doç. Dr. İbrahim AKYOL

ÇANKIRI/ Aralık-2016

İÇİNDEKİLER

Giriş: Çankırılı Halk Şairleri	9
I.Bölüm	12
1.Âşık Sabrî'nin Hayatı	13
2.Ölümü	18
3.Âşık Sabrî'nin Edebî Şahsiyeti.....	19
4.Sonuç	26
II.Bölüm: Eserleri.....	27
1.Hece Vezni İle Yazılmış Olan Şiirleri	28
A)Koşmalar	29
B)Nefesler.....	34
C)Hasbihâl	37
D)Destan	39
2.Aruz Vezni İle Yazılmış Olan Şiirler	42
A)Divanlar	43
B)Kalenderiler.....	51
C)Selisler	54
D)Semailer	56
3.Âşık Sabrî'ye Yazılan Nazîreler	59
Kaynakça	66
Sözlük	68
III.Bölüm: Ekler	87

GİRİŞ

ÇANKIRILI HALK ŞAİRLERİ

Çankırı, gelenek, görenek, örf, adet, töre, edebiyat, şiir, millî kültür ve folklor ürünleri bakımından güçlü ve zengin bir ilimizdir. 1075-1082 yılları arasında Danişmentli komutanlarından Emir Karatekin Bey tarafından fethedilen Çankırı, tarihi süreç içerisinde Anadolu'nun ortasında her türlü dış etkilerden uzak kalmış, bugün de dış etkileri en az hisseden illerimizden birisi olma durumundadır.

Çankırı'da genel olarak şiirin, özelde ise halk şiirinin tarihi kesin olarak ortaya konulmamıştır. Ancak -şimdiki bilgilerimize göre- Çankırı'da yetişen en eski şairin Yavuz Sultan Selim dönemi (1512-1520) şairlerinden Mevlevî tarikatına mensup Zamîrî olduğu bilinmektedir.¹ Çankırı 19. yüzyıldan itibaren pek çok âşık ve şair yetiştirmiştir. Çankırı'da halk şairleri; panayırarda (özellikle Yapraklı-Tuht panayırı), yârenlerde, âşık kahvehanelerinde, mesire yerlerinde, tekkelerde, Alevî-Bektaşî inanç kültüründeki Cem âyinlerinde, düğünlerde vb. ortamlarda yetişmişler, buralarda kendilerini ifade etme imkânı bulmuşlardır.

Halk edebiyatında âşık kolları; âşıkların çırak yetiştirme gelenekleri sonucu, birbiri ardınca yetişen ve aynı üslûp, dil ve ezgilerle sanatını devam ettiren; şiirlerinde kolun kurucusuna ait ayakları kullanan ve onun tasnif ettiği hikâyeleri anlatan âşıkların uzun bir dönemde oluşturduğu silsile² diye tanımlanır. Çankırı yöresinde etkili olan âşık kolu ise, Dertli Kolu olup bu kol, Bolu-Kastamonu-Çankırı yörelerini kapsamaktadır. Dertli'den sonra Geredeli Figânî gelmekte,

1 Latifi, *Tezkiretü's-şuarâ ve Tabsıratu'n-Nuzama*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara-2000, s. 370; Esrar Dede, *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Ankara-2000, s.316.

2 Nureddin Albayrak, *Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, İstanbul-2004, s.28.

Figânî'den sonra kol Pinhânî (Çankırılı) Cudî (Kastamonulu) ve Nâilî (İlgazlı) diye ayrılmaktadır.³

Çankırı'da halk müziğini besleyen önemli kaynaklardan biri de âşık ve tekke edebiyatı'dır. Çankırı bir yandan Sünnî ve Alevî saz şairleri yetiştirirken bir yandan da Yapraklı Panayırı dolayısıyla ünlü saz şairlerinin, âşıklarının uğrak yeri olmuştur. Âşık Ömer, Erzurumlu Emrah, Beşiktaşlı Gedâî, Tokatlı Nûrî, Geredeli Dertlî ve Figânî, Bayburtlu İrşâdî, Konyalı Şem'î, Develili Seyrânî, Giresunlu Meftun Fethî, Zileli Ceyhûnî, Niksarlı Bedrî ve kardeşi Karaî, Âşık Sun'î, Kalecikli Mir'âtî, Tosyalı Gayretî ve Kastamonulu saz şairleri (Kemâlî gibi) zaman zaman Çankırı'ya gelmişler, Çankırı'da âşıklık geleneğinin yaşatılmasına katkıda bulunmuşlardır. Kaygusuz Abdal'ın bir şiirinde Yapraklı Panayırı'ndan söz etmesi, bu ünlü şairin de Çankırı'ya gelmiş olabileceğini veya bu panayırın ününü duyduğunu düşündürmektedir.⁴

Ahmet Talat Onay'ın Çankırı Şairleri araştırmasındaki halk şairleri olarak şu isimler geçmektedir: Ali Bezlî, Ali Kadrî, Ali Mîhrî, Ali Dehrî, Âşık Ali (Sefil Ali), Atâî, Cevheriye Bânû Hanım, Bezmî, Cünûnî, Efkârî, Hayrî, Hıfzî Ethem, Mâhî, Mahir Hüsni, Micmerî, Mefharî, Nâilî, Nurî (Çankırılı), Nûrî (İlgazlı), Pünhânî, Rindî, Fahrî, Sabrî, Sadık (Şabanözülü), Sıdkı, Yâdî, Abdullah Zâhit, Yesârî, Yümnî, Zahmî.⁵

Çankırı-Şabanözü yöresinde Alevî-Bektâşî geleneğinden gelen halk şairlerinden tespit edebildiklerimiz şunlardır: Karahacı köyünden Âşık Ali Karsavuranoğlu (ö.1959), Âşık Ali Arslan Karsavuranoğlu, Çapar köyünden Âşık Murat Uygur, Âşık Aşur Uygur, Âşık Osman Akyol, Özbek köyünden Âşık Murat Uyanık, Âşık Murat

3 Doğan Kaya, *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul-2000, s.20; Nureddin Albayrak, a.g.e., s.30.

4 Nail Tan, Salih Turhan, *Çankırı Halk Müziği*, Çankırı-1999, s.9.

5 Ahmet Talat Onay, *Çankırı Şairleri*, C. 1, Çankırı-1930, 379 s.

Özdemir, Âşık Sultan (Bayan), Âşık Abdulkadir Kocabey, Bulgurcu köyünden Âşık Muzaffer Çolakoğlu, Âşık Baki Aydoğan, Âşık Hasan Akyazı, Kutluşar köyünden Âşık Hasan (Hamo), Âşık Sadık Acar, Âşık Satılmış Eroğlu, Âşık Süleyman İmamoğlu, Göladağı köyünden Âşık Satılmış Dedeoğlu, Âşık Ali Dedeoğlu. Ayrıca Çerkeşli Ali Ulvi Baba da (ö.1954) aynı gelenek içerisinde değerlendirilmektedir.⁶

Bunların dışında Âşık Durmuş (Durmuş Yayılkan), Âşık Yaşar (Yaşar Göksel), Âşık Ömer (Ömer Şahin), Âşık Muhittin (Muhittin Tekmen), Âşık Çileli (Mehmet Ali Bulut), Âşık Yusuf Özdemir, Şabanözü-Gümerdiğin köyünden Âşık Ömer Uluşen (ö.1982)⁷ Rü'yeti, Naili Baba, Necâtî (Abdullah Özey), Vehbî,⁸ Âşık Durmazî (Bilal Durmaz)⁹ halk şairlerinin yanında ismini tespit edemediklerimiz de bulunmaktadır.¹⁰

Bunların yanında Çankırı'da yayımlanan çeşitli dergi ve mecmualarda farklı mahlaslar kullanarak âşık tarzında şiirler yazan Asri Baba (Zeki Ömer Defne), Bekrî Baba, İhsan Kâmî, Mahrûr gibi şairlere de rastlanmaktadır.¹¹

⁶ İbrahim Akyol, "Çankırı Kültür Coğrafyasında Bektaşî-Alevî Edebiyatı" 2. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik, Bilgi Şöleni Bildirileri, Ankara-2007, s.503-532.

⁷ Geniş bilgi için bk. Münir Cerrahoğlu, "Âşık Ömer Uluşen'in Şiirlerinde Dini Duygular" *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)* 6(3): s.1-14

⁸ Kadir Alper, "Ahmet Talat Onay'ın Çankırı Şairlerine Ek: Çankırılı Bilinmeyen Birkaç Şair" *Milli Folklor*, S.61, s.160-171.

⁹ Hatice Sargın, *Çankırı Âşıklık Geleneği ve Âşık Durmazî*, Çankırı-2014, 300 s.

¹⁰ Çankırı Belediyesi tarafından 21 Ekim 2005 günü "Çankırı Âşıklar Gecesi" düzenlenmiş, bu geceye Çankırılı âşıklardan Âşık Durmuş, Âşık Yaşar, Âşık Ömer, Âşık Muhittin, Âşık Durmazî ve Âşık Çileli katılmıştır. <http://www.cansaati.org/CansaatiOrgArsiv2002-2005> (erişim tarihi: 15.11.2016)

¹¹ Örnek olarak taradığımız Halk Yolu mecmuasında bu isimlerin de halk şiiri tarzında yazdıklarını tespit ettik. Bk. Demet Cansız, *Halk Yolu Mecmuası (1923-1927)*, Çankırı-2014, 1510 s.

I. BÖLÜM

ÂŞIK SABRÎ'NİN HAYATI

Âşık Sabrî Baba'nın nerede ve ne zaman doğduğu konusunda elimizde kesin belgeler yoktur. Ancak onun Çankırı'da doğduğunu, Âşık Sabrî'den bahseden kaynaklar ifade etmektedir.¹² Günümüzde bazı araştırmacılar, Ahmet Talat Onay'ın Çankırlı diğer şairler hakkında ayrıntılı bilgi verip, Âşık Sabrî hakkında ayrıntılı bilgi vermemesini, Sabrî Baba'nın Çankırı'ya dışardan gelmesine, yani Çankırı doğumlu olmamasına bağlamaktadırlar.¹³ Ancak bu ihtiyatla yaklaşılması gereken bir tespittir. Diğer yandan Âşık Sabrî'nin Çankırı'da doğduğunu söyleyen kaynaklar ortaya ilmî bir delil koyamamaktadırlar. Söyledikleri sadece varsayımdan ibaret kalmaktadır. Doğum tarihi de belli değildir. Hayatını, nerede yaşadığını ve öldüğünü, onun hakkında anlatılan rivayetlerden öğrenilmektedir.

Âşık Sabrî hakkında Ahmet Talat Onay, “şehrin civar tarlalarında bostancılıkla uğraşan ve yalnız bir hemşiresiyle yaşayan, fakirliğinden dolayı senelerce bir sıcak çorba bile boğazından geçmeyen ve herkes nazarında zındık, râfîzî tanınan ve münzevî yaşadığı için kimse dikkatini celb etmeyen Sabrî”¹⁴ diye bahseder. Âşık Sabrî'nin yaşadığı bu tarlalar Murat Molla tarlaları diye bilinmekte olup bunların vakıf tarlaları olduğunu ve yerlerinin de şehre 10-15 km. uzaktaki Yanlar Köyü civarında olduğu belirtilmektedir.¹⁵ Murat Molla tarlaları ile vakıf belgeleri bu görüşü desteklemektedir.

12 Mehmet Sarı, “Âşık Sabrî Baba” *Diyanet Dergisi*, Ağustos-1994, s.17.

13 İsmail Çamahmetoğlu, “Kültür Değerlerimizden Şair Sabrî” *Doğruyol Gazetesi*, 13.06.2002 Çankırı, s. 2.

14 Ahmet Talat Onay, *Tokatlı Âşık Nuri*, Çankırı-1933, s. 15.

15 İsmail Çamahmetoğlu, “Kültür Değerlerimizden Şair Sabrî” *Doğruyol Gazetesi*, 13.06.2002 Çankırı, s.2. İsmail Çamahmetoğlu, bu tarlaların bugün bile köylüler arasında dava konusu olduğunu ve Murat Molla tarlalarının Yanlar Köyü civarında olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler Âşık Sabrî'nin Yanlar Köyü değirmen olayı ile de uyusmaktadır.

Âşık Sabrî'yi yine bir başka Çankırlı şair olan **Zahmî**'nin hi-maye ettiğini bilinmektedir.¹⁶

Âşık Sabrî'nin ne zaman ve hangi vesile ile saz şairliğine başladığını bilinmemekle beraber, onun **Kalecikli Âşık Mir'âtî** ile beraber¹⁷ Bektaşiliğe **intisap** ettiği ve "**nasıp**" aldığı bilinmektedir. Kalecikli Âşık Mir'âtî hakkında kaynaklar şu bilgiyi verir: "Bektâşî şairidir, Kaleciklidir. **Hacı Bektâş** dergâhı şeyhlerinden **Türâbî Baba'dan** (ö.1868) nasıp aldı. Omzunda saz ile gezer, her gittiği yere bir muamma asarmış. Aruz ve hece ile şiirleri vardır. 36 kıtalık **Ali Destanı** meşhurdur."¹⁸ Âşık Sabrî'nin Kalecikli Mir'âtî ile beraber nasıp aldığı Türâbî Baba hakkında "yaşantısı hakkında yeterli bilgi olmayıp, 1849 da Hacı Bektaş tekkesi postunda oturduğu ve 1868 yılında öldüğünü gösteren belgelerin olduğu"¹⁹ şeklinde verilen bilgiler göstermektedir.

Âşık Sabrî'nin hayatı hakkında üç tane rivayet tespit edilmiştir. Bunlar şöyledir:

Sabrî Baba yağmurların durduğu, derelerin kuruduğu ve bu yüzden değirmenlerin çalışmadığı Ağustos ayında bir gün eşiğine buğday çuvallarını yükleyerek, Yanlar köyü değirmenine un öğütme-ye gider. Sabrî Baba, değirmende bulunan köylülerin, "Hayrola âşık, biz içmeye su bulamazken sen, deneni almış un öğütmeye gelmiş-sin" diye esprili sözleriyle karşılaşır. Bunun üzerine Sabrî Baba değirmenciye dönerek; "Allah'ın işine kimin aklı erer oğul! Ben şimdi size saz çalar, türkü söylerim ve Allah'a yalvarırım. Bakarsınız dualarım kabul olur, yağmur yağar, sel gelir, ben de değirmeninizde unumu

16 Ahmet Talat Onay, *Çankırı Şairleri*, Çankırı-1930, C.1, s. 282.

17 Ahmet Talat Onay, a.g.e. s. 284.

18 *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul-1986, C. 6, s. 376.

Seçmedik yârimız ağıyarımızdan

Kimse vâkuf değil esrârımızdan

Dönmedik Mir'âtî ikrârımızdan

Hacı Bektâş Pîr Sultan'a bağlıyız.

Saadet Nüzhet ERGÜN, *Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul-1938, s. 283.

19 İsmail ÖZMEN, *Alevi- Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Ankara-1998, C. 4 s.157.

öğütür, giderim” diye cevap verir. Çalar söyler. Bir müddet sonra dediği gibi Hakk tecelli eder. Yağmur yağar, sel gelir ve değirmen taşı döner. Âşık Sabrî Baba da ununu öğütterek Çankırı’ya döner.²⁰ Bu rivayetten Âşık Sabrî’nin fakir bir kimse olduğu, iyi bir âşık olduğu, iyi saz çaldığı ve saz şairi olduğu sonucunu çıkartmaktayız.

Diğer rivayet de şöyledir: Âşık Sabrî’nin yaşadığı dönemde Çankırı’da yâran usûlü çok itinalı bir şekilde yapılmakta idi. Yâren meclisinde çeşitli suçlar işleyenlere cezalar verilmektedir. Âşık Sabrî böyle yâran meclislerinin birinde, sazı ile çalıp söylerken bir kabahat işler. Bu kabahatinden dolayı sohbetten kovulma cezası alır. Halkın gözünden de düşer. Bunun üzerine memleketini, yâranı terk ederek gurbete gider. Aradan 15 yıl kadar geçtikten sonra Çankırı’ya döner ve kabrinin bulunduğu Hâcet Tepesi’nden Çankırı’yı seyre dalar. O esnada orada koyunlarını otlatan bir çoban görür. Yanına çağırarak, nereli olduğunu, Çankırı’da kimlerden olduğunu ve kaç yaşında olduğunu sorar. Çoban onun kim olduğunu bilmediği için, “Valla derviş baba! Anamın babamın dediğine göre Âşık Sabrî’nin Çankırı’dan kovulduğu sene dünyaya gelmişim” diye cevap verir. Bu söz üzerine çok duyulanan Âşık Sabrî, “Âşık Sabrî benim oğul. Beni öldüğüm yere gömsünler” der ve oracıkta ruhunu teslim eder.²¹ Mahmut Tezcan, bu cevaptan sonra Âşık Sabrî’nin kimliğini gizleyip yaşamaya bir süre daha devam ettiğini söyler.²² Bu rivayetten 19. yüzyılda Çankırı’da yâran kültürünün etkisini, Âşık Sabrî’nin bütün Çankırılılar tarafından tanındığını, Âşık Sabrî’nin yâran meclisinden kovuluşunun Çankırı’da adeta milat olarak kabul edildiğini ve onun nasıl öldüğünü anlıyoruz.

Son rivayet ise şöyledir: Anadolu’nun çeşitli yerlerini gezen ünlü saz şairi *Erzurumlu Emrah* (ö.1854), Çankırı’ya gelir. Emrah’ın

20 Ahmet Talat Onay, a.g.e. s.284, Tayip Başer, *Karatekin Uluları*, Ankara-Tarih-siz, s. 147, Mehmet Sarı, a.g.m. s. 18.

21 Tayip Başer, a.g.e. s.47, Mehmet Sarı, a.g.m. s. 18.

22 Mahmut Tezcan, *Çankırı Yâran Sohbetleri*, Ankara-1989, s.31.

sazının ve sözünün şöhreti derhal çevreye yayılır. Şehrin güneyinde Murat Molla tarlalarında bostancılık yaparak münzevî bir hayat süren Âşık Sabrî'nin de Erzurumlu Emrah'ın gelişinden haberi olur. Onunla görüşmek istediğini, kendisini himaye eden şair *Zahmî*'ye (ö.1867) açar. Zahmî, Âşık Sabrî'nin bu arzusunu Emrah'a ileterek alçak gönüllülük edip ziyaretine giderse, bu ihtiyar şairin memnun olacağını söyler. Erzurumlu Emrah, Şair Zahmî'nin ricası üzerine Âşık Sabrî'nin arzusunu yerine getirmek için yanına gideceği sırada bazı kimseler "*Sabrî dedikleri ayyaş, kızılbaş, imansız bir heriftir. Sizin gibi büyük bir âşığın onun ayağına gitmesi bu koca Bektaşinin azametini artırır, sizi de küçük düşürür*" derler. Bunun üzerine Erzurumlu Emrah, orada bulunanlardan gördüğü hürmetin azalacağından korktuğu için Âşık Sabrî'nin yanına gitmekten vazgeçer. Bunu duyan Âşık Sabrî:

Her ne ki ararsan gönülde mevcûd,

Gel tavaf eyle sen Beyt-i Hudâ'yı.

Anda hâsıl olsa gerekdir maksûd,

Sıdk ile ettinse tahsil-i rızâyı

diye başlayan şiirini yazıp gönderir. Bu şiiri okuyan Erzurumlu Emrah:

Kulûb-i şuarâ, hazâin-i Rahmân,

Nasıl yıkan zâlim böyle binâyı

beytinden çok müteessir olur. Şairi ziyaret etmek isterse de muvaffak olamaz. Son gelişlerinden birinde ise şairin vefat ettiğini, vasiyyeti gereği şehrin güneydoğusundaki Hacet Tepesi'ne defnedildiğini ve

Cihânda kemâlin râyegân olur,
Kalbini kıranlar peşimân olur,
Ziyaret ederler bir zamân olur,
Şehr-i Kangırî'da Sabrî gedâyı

hakîkatının tecelli ettiğini anlar ve çok üzülür.²³ Şair *Mehmet Ali Bulut*, Erzurumlu Emrah'ın kendisinden daha üstün vasıflar gördüğü Âşık Sabrî'yi ziyaret ettiğini ve elini öptüğünü söylemektedir.²⁴

23 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s. 283, Mehmet Sarı, *a.g.m.* s. 19.

24 Halk şairi Mehmet Ali Bulut (d.1934) ile yaptığımız görüşmemizde bu bilgileri 1980'li yıllarda TRT televizyonundaki bir programdan işittiğini söylemektedir. Elde herhangi bir vesika olmayıp sözlü rivayet söz konusudur.

2. ÖLÜMÜ

Âşık Sabrî Baba 1267/1850-1851’de ölmüş ve vasiyeti gereği Hacet Tepesine gömülmüştür. Ahmet Talat Onay ölümüyle ilgili şu bilgileri verir: “1267’de vefat ettiği mecmualardaki kayıtlardan ve iki mecmuadaki Erzurumlu Emrah’ın bir tarihi ile altındaki rakamdan anlaşılmaktadır.”²⁵ Erzurumlu Emrah’ın tarih şii ri şudur:

Ey gelen bu âşık-ı dildâde kabristanına
Oku birkaç Fâtîha, bahşet o zâtın cânına

Hacı Bektâş-ı Velî dergâhının dervişidir
Şûphe var mı öyle Hünkâr’ın reh ü erkânına

Zâtı bir dil-dâre yüz bin cân ile hayrân idi
Ol sebebden eyledi teslim-i rûh cânânına

Çeşm-i seyrânla yatan kardaşa bak da ibret al
Âkıbet sen de anın elbet gidersin yanına

Ben de cevher kilik ile Emrah, Sabrî târihin
“Rûhu şâz(d) olsun” deyû yazdım felek divânına²⁶

Son beytin ebced hesabı ile tarihi değeri 1267 / 1850-1851’dir.²⁷ Mezarı Hacet Tepesinde olup bugün, Çankırı 9. Zırlı Tugay sınırları içerisinde. Mezarı tamir ettirilmiş olup üzerinde yeni yazı ile ismi ve ölüm tarihi yazmaktadır. Âşık Sabrî’nin mezarı 2001 yılında tekrar tamir ettirilip mezarı mermerden yaptırılmış ve kendisi hakkında kısa bilgi veren bir levha da asılmıştır.²⁸

²⁵ Ahmet Talat Onay, a.g.e. s. 281.

²⁶ Erzurumlu Emrah, *Çankırı’da Duygu dergisi*, 1931, Sayı:48., s.4.

²⁷ Son beyitte geçen cevher kelimesi, bu tarih beytindeki noktalı harflerin rakamsal değerlerinin toplanacağını göstermektedir. Bunun sayısal değeri de 1267’dir. Ayrıca “şâd” kelimesi, kimi metinlerde “şin-elif-zel” şeklinde de yazılmaktadır. Bu tür tarihler için bkz. İsmail Yakıt, *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul-2003, s. 367-373.

²⁸ Âşık Sabrî’nin mezarının bulunduğu yerde bir mezar daha vardır ki bu kişinin 13.yy. da yaşamış olan Çankırı velilerinden Şehabeddin İnâl Sultan olduğu söy-

3.ÂŞIK SABRÎ’NİN EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Âşık Sabrî, genelde Halk edebiyatının, özelde ise Bektâşî edebiyatının Çankırî’deki temsilcilerindendir. Sabrî, şiirindeki başarısından dolayı 19.yy.ın kudretli halk şairlerinden birisi olarak değerlendirilir.²⁹ Ahmet Talat Onay, Âşık Sabrî’nin şiiri için şu değerlendirmeyi yapar: “Sabrî’nin mürettep divanının kimde olduğu malum değildir. Mecmualardaki üç beş parça şiiri onun kudret-i şâirânesini az çok göstermeye kifâyet edebilir. Bilhassa koşmalarında muvaffak olan Sabrî’nin lisanı oldukça pürüzsüz ve temizdir. Hele bazı şiirlerinde ihtiyar ettiği (seçtiği) üslûp, vefatından seksen sene sonra “Lisanda Türkçülük” gayretiyle çalışanları memnuniyete sevk edecek derecede sade ve selistir, lisan itibariyle temiz bir Türkçedir.”³⁰

Mehmet Sarı ise şu tespitte bulunur: “Kendinden önce yaşamış olan Yunus Emre gibi Âşık Edebiyatının, Fuzûlî gibi Divan edebiyatının usta şairlerinin tesirindedir.”³¹

Âşık Sabrî’nin yaşadığı dönem Klasik Türk edebiyatı (Divan edebiyatı) ile Halk edebiyatının birbirine iyice yakınlaştığı dönemdir. Klasik edebiyat şairlerimiz halk şiiri tarzında yazdıkları gibi, halk şairlerimiz de klasik edebiyat tarzında şiirler yazmışlardır. Bu etkileşimi Sabrî’nin şiirlerinde rahatlıkla tespit edilmektedir. Onun şiirlerinde, Klasik Türk şiirinin mefhum, anlayış ve estetik yapısına rastlanır.

Lebleri gül, dişi dür, hokka dehânı hele bak

Nice nâzik gülüşü, göz süzüşü, hoş sözür var

lenmektedir. Bkz. İsmail Çamahmetoğlu, a.g.m. 17 Haziran 2002 s. 2. Ahmet Talat Onay, Hacet Tepesi’nde başka mezarın bulunmadığını söylemektedir. Ahmet Talat Onay, a.g.e., s. 296. Bu doğru değildir. Tepede iki mezar bulunmaktadır. (Bakınız: Foto 1) Ancak mezar 2001’de tekrar yapılırken ikinci mezar kaybolmuş, sadece Âşık Sabrî’nin mezarı yaptırılmıştır. (Bakınız: Foto 2)

29 Murat Uraz, *Türk Edip ve Şairleri*, İstanbul–1940, C. 3, s. 56.; M. Fuat Köprülü, *19. Asır Saz Şairleri*, Kanaat Kitabevi, İstanbul–1940, s. 465.530.531.

30 Ahmet Talat Onay, a.g.e. s. 284.

31 Mehmet Sarı, a.g.m. s.19.

Bazen de Şeyh Galib'i hatırlatan beyitler bulunmaktadır. Şeyh Galib'in;

Gül âteş, gülbûn âteş, gülşen âteş, cûybâr âteş,
Semender tiynetânı aşka besdir, lâlezâr âteş,
beyti adeta Sabrî'nin şu beyti ile bütünleşmektedir:
Semender-veş gezerler, âteş içre cismî pür- âteş,
Giyip kisbendi pîrinden, meyânında kemer çıkmış.

Âşık Sabrî'nin -sınırlı sayıda yayımladığımız şiirleri içerisinde- bu tarzda 16 (onaltı) adet şiiri bulunmaktadır. Bu da yayımlanan şiirler içerisinde % 62'lik bir oranı oluşturmaktadır. Bunlardan 8 tanesi divan, 3 tanesi kalenderî, 3 tanesi semai ve 2 tanesi de selis nazım şekliyle yazılmıştır.³² Âşık Sabrî hece ölçüsüyle 5 koşma, 3 nefes, 1 destan ve 1 hasbihal nazım şekliyle şiir yazmıştır. Bunun oranı ise % 38'dir.

Âşık Sabrî'nin bilhassa hece vezni ile yazmış olduğu şiirler, diğerlerine nazaran daha sadedir:

Kime sorsan bu sözleri bilir
Âşıkın kendisi Hakk'ın yoludur
Bunu da söyleten aşkın halidir
Gizli can içinde canan olmalı

Âşık Sabrî'nin eğitim durumunun ne olduğunu bilmiyoruz. Ancak elimizdeki şiirlerden anladığımız kadıyla onun belirli bir eğitim aldığını, bu eğitimin temelinde de **âhiliğe** dayanan **yâran** kültürü olduğunu söylemek mümkündür. Âşık Sabrî, halk edebiyatının aruza dayalı nazım şekilleri ile yazabilmiş, Klasik Türk edebiyatı ve kültür unsurlarını başarı ile kullanabilmiştir. Şiirlerinde hadisleri, atasözleri, ebced beytini vs. kullanması onun dönemin şartlarına göre belirli seviyede bilgi ve kültüre sahip olduğunu göstermektedir.

Bil ebced, hevvez, hutti, kelemen
Sa'fas, karaşet, sehzaden eymen.

³² Bu kavramlar için sözlük kısmına bakınız.

Âşık Sabrî şiirlerinde, atasözleri ve deyimleri de başanlı olarak kullanmaktadır.

Her şey âlemde kemâlin bulur elbet Sabrî

Her günün bir gecesi, her gecenin gündüzü var.

Âşık Sabrî'nin en önemli özelliklerinden biri de Bektaşî tarikatına mensup olmasıdır. Onun Bektaşiliğine öncelikle Erzurumlu Emrah şahitlik eder: Ahmet Talat Onay, Emrah'ın bir şiirinden şu mısraları aktarır:

Ey gelen bu âşık-ı dildâde kabristânınâ

Oku birkaç Fâtihâ, bahşet o zâtın cânınâ

Hacı Bektâş-ı Veli dergâhının dervişidir

Şüphe var mı öyle Hünkâr'ın reh ü erkânınâ³³

Âşık Sabrî'nin Hacı Bektaş'a beraber gidip nasıp aldıkları Kalecikli Mir'âtî ³⁴ ile kendini Çankırı'da himaye eden şair Zahmî'nin³⁵ Bektaşî oldukları bilinmektedir.

Şiirlerinde, dinî-tasavvufî terim ve mazmunlara çok sık rastlıyoruz. Belli başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: *Müşkülü mürşide sormak, heft-tamu, heşt cennet, zât-ı zât, hünkâr, Mansur, nahnü kasemna, dâne, meclis-i kübra, sır-ı münteha, gevher-i yekta, ilham-ı rabbânî, lâmekan dârı, bâğ-ı behişt, sidre vü tûbâ, tab-ı Hudâ, ârif-i vahdet, menzil-i maksûd...*³⁶ Görüldüğü gibi Âşık Sabrî mutasavvıftır. Şiirlerinin dokusunu din ve tasavvuf üzerine kurmuştur.

Yayımladığımız şiirler içerisinde Sabrî'nin 3 adet “nefes”i bulunmaktadır. Bu şiirlerinde tasavvufun unsurlarını kullanmaya çalış-

33 Ahmet Talat Onay, a.g.e. s. 281.

34 Ahmet Talat Onay, a.g.e. s. 284; Bünyamin Çağlayan, “Kalecikli Mir'âtî” *Doğumunun 100. Yılında Zeki Ömer Defne ve Çankırlı Şairler Sempozyum Bildirileri*, Çankırı-2003, s.151.

35 Ahmet Talat Onay, *Çankırı Şairleri*, C.2, Çankırı-1933, s.120-121.

36 Âşık Sabrî'nin Çankırı Bektaşî Edebiyatı içerisindeki yeri için bakınız: İbrahim Akyol “Çankırı Kültürü Coğrafyasında Bektaşî-Alevî Edebiyatı”, 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik*, *Bildiri kitabı*, Ankara-2007, C.1, s. 503-532.

mıştır. Allah'ın güzelliğinin tecelli etmesi cemal ismiyle olmaktadır. Güzellik mumunun etrafında pervane dönmektedir. İlahi sevgilinin güzelliğini fark edip onun etrafında dönen âşık ise cenneti de hûriyi de gılmanı da istemez.

Defîne-i aşkın divânesiyem
Ayrılmam meyinin mestânesiyem
Cemâlin şem'inin pervânesiyem
Ne cennet ne hûri gılman isterim.

Kef ve nun harfiyle oluşan Allah'ın “kûn” (ol) emriyle ilk insan Âdem yaratılmıştır. Allah'ın güzelliğinin nurunu seyreden âdemoğlu da Cennet-i âlâyı ve Firdevs cennetini de istemez. Burada âşkın Allah'ın cemâlini istemesi söz konusudur.

Kemâli kâf u nûn zuhûr-i âdem
Kâfı kalıp olmuş beyt-i mükerrerem
Cemâlin nûrunu seyreden âdem
Firdevsi, Cennet-i âlâyı n'eyler

Gönül tasavvufta önemli bir yer tutar. Orası Allah'ın nazar ettiği yer ve evidir. Sa'd-i Şirazi:

Ka'be bünyâd-ı Halil-i Âzer est
Dil nazargâh-ı Celîl-i Ekber est

(Kâbe, Âzer'in oğlu İbrahim Peygamberin inşa ettiği yerdir. Gönül ise Celîl olan Allah'ın nazar ettiği yerdir) diyerek Kâbe ile gönül arasında bir ilişki kurmuştur. Yunus Emre ise;

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

diyerek müminin gönlünün bir başka yönüne dikkat çekmek-

tedir. Âşık Sabrî de Hz. Peygamber'in makamının içinde nice bin âlem gizli olduğunu, arşın, kürsünün, semânın, levhin ve kalemin gönülde olduğunu söylemektedir.

Makâm-ı Hazret-i Resûl-i Ekrem
İçinde gizlidir nice bin âlem
Arş u kürsü semâ, levh ile kalem
Seyret gönülde ki ibret-nümâyı

Peygamber-i zî-şân buyurmuş inan
Hadîs-i kudsîdir etmen mi î mân
Kulûb-ı şuarâ hazâin-i Rahman
Nasıl yıkan zâlim böyle binayı

Bütün bunlara rağmen, Âşık Sabrî'de yoğun bir tasavvufi anlayışın hâkim olduğunu söyleyemeyiz. Zaman zaman tasavvufun derinliklerinden ve inceliklerinden bahsetmeye çalışmışsa da etkisinde kaldığı gözlemlenen Yunus Emre gibi Fuzulî gibi bir tasavvufi derinlik ortaya koyamamıştır. Sadece etkilenme söz konusudur. Bunda çevresinin, içinde bulunduğu yoksulluk ortamının ve alamadığı eğitimin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Âşık Sabrî'nin şiirlerinde felekten, kaderden şikâyet eder. Allah'ın "Dünya hayatında onların geçimlerini aralarında biz paylaştırdık" ³⁷ ayetine telmihte bulunarak kendi çekmiş olduğu dert ile mihnete razı olmak istemez. Âlemde safa ve eğlence var iken bütün kederi, gurbeti, ayrılığı ve hasreti niçin bana verdin diye sorar.

"Nahnü kasemna"da taksimde Mevlâ
Bu feşân kısmeti bana mı verdin
Âlemde safalar eyledik a'tâ
Derdilen mihneti bana mı verdin

...

37 Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, TDV Yayınları, Ankara-2007, 43;32.

Bu fasl-ı tecelli bilmem ne hikmet
Cihâna serpilmiş dâne-i kısmet
Sabrî’ni gurbette kodun âkıbet
Firâkı hasreti bana mı verdin
Sabrî’nin “felek” redifli şiirinde tam bir şikâyet vardır.
Ben sana nittim cihanda bî-karar ettin felek
Lâmekan dârında cismim lâlezâr ettin felek

Büktün elif kaddimi, dal eyledin hep cevri ile
Bir değil cevri ü cefâyı, sad-hezâr ettin felek
...
Cevri okuyla âkıbet yıktın dil-i vîrânımı
Ömrümü verdin hebâya, ihtiyar ettin felek

Yok mudur bu derde bilmem hiç nihâyet ey diriğ
Haşre dek derd ü belâyı yâdigâr ettin felek

Destan şiirinde yanında olmasını istediği hayali sevgiliden bahseder. Bu güzel onun her türlü ihtiyacını karşılaması gerekir. Eğlence ve safayı ister. Mecliste saz ile tanbur çalınmalı, yanında raks eden oğlanlar ve kızlar ile kuzu kebabı, baklava, kadayıf ile tam bir ziyafet olmalıdır. Sabrî, şiirin sonunda zamane sevgililerinin kendisine yâr olmayacağını bildiğini ve bunlara meyl edenlerin ise berhudâr olamayacaklarını söyler. Bu sözlerin aşkın bir hali olduğunu, âşkın kendisinin de Hakk’ın yolu olduğunu der. Sonunda bunları isteyenin nefsi emmâre olduğunu söyleyerek son nefeste Allah’tan kâmil imân ile göçmeyi diler.

Bunları hükm eden nefsi emmâre
Ruh girmez aslaca böyle pazara
Arzıdır Sabrîya varmak didâra
Son nefesde kâmil imân olmalı

Âşık Sabrî'nin şiirlerinde nazım şekilleri açısından kusurlara rastlanmaktadır. Ayrıca aruz veznini kullanmada hatalar olmakla beraber vezne uymayan mısralar da bulunmaktadır.

Ser çeker hûk-ı semâya [ol] katın tûbâlıyız

...

Sabrîyâ eş'ârının bin nükte-i rengi [de] var

...

Attı rüzgâr [ol] beni gamhâneden gamhâneye

...

İbret gözün aç zâhir [a] ihfâya nazar kıl

...

Seyrde olan sırr-ı müntehâya nazar kıl (?)

...

Onun hüsnüne ey dil müptelâ arttı [o] gittikçe

...

Eğer sen bilmek istersen kani ... tedârik kıl (?)

Ayrıca hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde de hatalı yerler bulunmaktadır.

Sıdk ile ettinse tahsîl-i rızâyı

...

Kulûb-ı şuarâ hazâin-i Rahman

SONUÇ

Netice olarak Çankırılı Âşık Sabrî Baba, 19. yüzyılın kudretli halk şairlerinden biri olup yaşadığı dönemde halk tarafından itibar görmüş, kendinden sonra gelen şairleri de etkilemiştir. Özellikle onun şiirlerine Erzurumlu Emrah'ın -tespitlerimize göre- üç adet, Çankırılı Ali Kadri ile Zahmî'nin birer nazire yazdığı göz önünde bulundurulacak olursa, Âşık Sabrî'nin etkisi daha iyi anlaşılır. Ancak Sabrî Baba'nın nazım şekilleri ile ilgili kusurları onun eğitimindeki noksanlığına bağlamak mümkündür.

Âşık Sabrî'nin yayımladığımız bu şiirleri şu kaynaklardan elde edilmiştir:

Ahmet Talat Onay'ın “Çankırı Şairleri” adlı eseri. Eser 2 cilt olup Âşık Sabrî ile ilgili bilgiler 1. ciltte bulunmaktadır. Ancak bu eser harf inkılâbından hemen sonra 1930'da basıldığı için yazım hataları çok fazla bulunmaktadır.

Elimizde bulunan Osmanlı Türkçesi ile yazılmış cönk. Bu cönk 48 yaprak olup 21x9,5 ebadındadır. Kime ait olduğu konusunda şu bilgiler bulunmaktadır: “*Kengırı ahz-i asker şubesi efradından şekerci Arif oğullarından İsmail oğlu şehid İsmail'in mahdumu Ahmet Nuri 1332 (1914 M.) sene*” Bu cönkte çeşitli halk şairlerine ait şiirler bulunmakta, bunların da muhtelif kişiler tarafından kaydedildiği anlaşılmaktadır.

Halk Yolu Mecmuası. Bu mecmuada Âşık Sabrî'ye ait iki adet koşma bulunmaktadır. Bu koşmalar aynı zaman Onay'ın kitabında da yer almaktadır.

Biz bu şiirleri topladık, bazı şiirlerin içiçe girdiğini gördük. Bunları ayırdık. Halk edebiyatının nazım şekillerine göre daha iyi anlaşılması için şiirlerinin başlıklarına dokunmadık, aynen bıraktık. Ancak Ahmet Talat Onay'ın yayımladığı şiirlerin bazılarında başlık olmadığı için onları biz de aynen öyle bıraktık. Şiirleri de aruz ve hece vezni ile yazılanlar diye iki gruba ayırdık.

II. BÖLÜM

ESERLERİ

**1. HECE VEZNİ İLE
YAZILMIŞ OLAN ŞİİRLERİ**

A) KOŞMALAR

KOŞMA³⁸

Hasretin ateşi tuttu özümden
Yaktı derûnumu nâre ayrılık
Kanlı yaşlar döküp iki gözümden
Düşürdü rûz u şeb zâre ayrılık

Aklıma geldikçe ehîbbâ yâran
Ol vakit serime târ olur cihan
Bu iki nesneye bulunmaz derman
Biri ölüm, biri nâçâr ayrılık

Kimseyi ey Hüdâ koyma hasrette
Gerek bu dünyada gerek ahrette
Ağlayı ağlayı dar-ı gurbette
Oldu ciğer pare pare ayrılık

Sabrî'nin niyazı budur evvela
Kavuştur cümleyi Hazreti Mevla
Zalim felek bana kılalı cefa³⁹
Açtı sinemde bin yâre ayrılık

38 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s.292

39 A.Talat Onay'ın Notu:Yahut: “Zalim felek beni kılalı cüda / Açtı bu sineme yare ayrılık”

KOŞMA⁴⁰

Görünce aklımı yağmaya verdin
Yandım ateşine aman küçücek
Beni helak etti firak u derdin
Sendedir derdime derman küçücek

N'olur bu halime kılsan inâyet
Tahammül kalmadı ey gül-i âfet
Cevrini çekmeye kalmadı takat
Yok mudur göğsünde iman küçücek

Sabrî'yi senin aşkın etti sersem
Gül gibi rayında güldükçe şebnem⁴¹
Ser fedâ yolunda, can diriğ etmem
Kes beni îdinde kurban küçücek

40 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s.293, *Halk Yolu Mecmuası*, S.27, Yıl:1340, s.411.

41 A.Talat Onay'ın Notu:Müzzi'nin mecmuasında şöyledir:

Güyaki rûyında gün gibi şebnem

KOŞMA⁴²

Gülşen-i hüsnünde şeydâlar gibi⁴³
Gel düşürme beni zâra sevdiğim
Alır bu dert beni deryâlar gibi
Açtın bu sineye yara sevdiğim

Yâre vasıl olmak dünyada cehdim
Ağlamaktan gitti gelmedi rahtım
Benim tâ ezelden tali'ü bahtım
Senin kaşın gibi kara sevdiğim

Terkeylemez ismin zandan Sabriyâ
İlikten, damardan, kandan Sabriyâ
Bir kez ah eylese âşık Sabriyâ
Yakar beni külli nara sevdiğim⁴⁴

42 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s.293-294

43 Bu şiir, türkü formunda hâlâ okunmaktadır.

44 A.Talat Onay'ın Notu: Âşık Emrah'ın naziresi vardır.

KOŞMA⁴⁵

Rahmeyle halime kaçma sevdiğim
Ben gibi hüsnüne âşık bulunmaz
Sırrını nâdâna açma sevdiğim
Şimdi bu âlemde sâdık bulunmaz

Bu aşk u muhabbet gelesi sere
Oluruz müptela gerçi dilbere
Cihânın hubları gelse bir yere
Bana senden özge ma'suk bulunmaz

Zümre-i âşıkân bir yana gelse
Âlemde merd olan meydana gelse
Sana can vermeye kurbana gelse
Yine benden evvel layık bulunmaz

Ararsan mescid ü meyhânelerde
Aşk ile mest olan mestânelerde
Şem'i ruhsarına pervânelerde
Sabrî gibi bağı yanık bulunmaz

45 Ahmet Talat Onay, a.g.e. s.294, *Halk Yolu Mecmuası*, S.17, Yıl:1339, s.260.

KOŞMA⁴⁶

“Nahnü kasemnâ”da taksimde Mevlâ
Bu feşan kısmeti bana mı verdin?
Âlemde safalar eyledik a’tâ
Derdilen mihneti bana mı verdin?

Geliriz dünyaya rahm-ı mâderden
Gönül şâd olmadı gamdan kederden
Türlü [türlü] sahralar geçip serden
Hep kamu kederi bana mı verdin?

İçerdik[biz] feleğin cam zehrini
Aldı gam leşkeri gönül şehrinin
Bunca demdir çektik yârin kahrını
Diyâr-ı gurbeti bana mı verdin?

Bu fasl-ı tecelli bilmem ne hikmet
Cihâna serpilmiş dâne-i kısmet
Sabrî’ni gurbette kodun âkıbet
Fırâkı hasreti bana mı verdin?

46 Cönk, Yaprak: 39a.

B) NEFESLER

NEFES⁴⁷

Ey Hallâk-ı âlem, Ey Kân-ı Kerem
Senden bu derdime derman isterim
Onulmaz yâreme sen eyle merhem
Ne Eflâtun, ne de Lokman isterim.

Derdini çekmekte, ben derd-i mendim
Hasretinle helak eyledim kendim
Padişahlar padişahı efendim
Bab-ı lutfâ geldim ihsan isterim.

Define-i aşkın divânesiyim
Ayrılmam meyinin mestânesiyim
Cemâlin şem'inin pervânesiyim
Ne cennet ne huri gılman isterim.

Sabrî bunca yıldır çeker ya Sabûr!
Bu harap cismimi sen eyle ma'mur
Afveyle cürmümü, bendedir kusur
Katreyim âlemde umman isterim.

47 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s.295.

NEFES⁴⁸

Her ne ararsan [şu] gönülde mevcut
Gel tavaf eyle sen, beyt-i Hüdâ'yı
Anda hasıl olsa gerektir maksut
Sıdk ile ettinse tahsil rızayı

Makam-ı Hazreti Resul-i Ekrem
İçinde gizlidir nice bin âlem
Arş u kürsü semâ, levh ile kalem
Seyret gönülde ki ibret-nümâyı
Peygamberi zîşan buyurmuş inan
Hadis-i kudsidir etmen mi iman
Kulûb-ı şuarâ hazâin Rahman⁴⁹
Nasıl yakan zalim böyle binayı

Cihanda kemâlin râyegân olur
Kalbini kıranlar peşiman olur
Ziyaret ederler bir zaman olur
Şehr-i Kangırı'da Sabr-i gedayı.⁵⁰

48 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s.295-296.

49 Tercümesi: "Şairlerin kalbleri Rahman'ın hazineleridir."

50 A.Talat Onay'ın Notu: "Sabrî'nin medfun bulunduğu Hacet tepesinde baş-ka mezar yoktur. Senenin bazı aylarında kadınlar Hacet tepesi gezmesi yaparlar. Sabrî'nin mezarı etrafında hacet rüyasına yatarlar. Erkekler ilkbaharda çiğdem mevsiminde burada fırncalayı yumurtaya batırıp yağda kızartarak çullama yaparlar ve Sabrî'yi ziyaret ederler." (A.g.e. s.296)

NEFES⁵¹

Yâ ilahi! Sana âşık olanlar
Cihanda devlet-i dârayı neyler
Kalbi fâsık, hem İblis'e uyanlar
Mescid-i Aksa'yı, Kübra'yı neyler

Kemali kaf u nun zuhûri âdem
Kafı kalıp olmuş beyt-i mükerrem
Cemâlin nurunu seyreden adem
Firdevsi, cennet-i âlâyı neyler

Şu dünyaya geldi nice enbiyâ
Hakk'a vasıl olan irdi ma'naya⁵²
Aşka düşenlerden âşık Sabriyâ
Saltanatı mülkü dünyayı neyler

51 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s.296

52 A.Talat Onay'ın Notu: Aslında böyledir, fakat kafiye bozuktur.

Bizim notumuz: Osmanlı Türkçesinde "mana" kelimesi iki şekilde de yazılır: 1) Mim-ayn-nun-elif 2) Mim-ayn-nun-ye. Müstensihin yazarken 2. şekli tercih ettiği anlaşıyor. Bu durumda Enbiya ve Sabriya kelimeleri ile kafiye oluyor. A.Talat Onay, Türk Edebiyatındaki "kafiye göz için mi, kulak için mi" tartışmasında "kafiye kulak içindir" görüşünü benimsediği için "mana" kelimesinin kafiye uymadığını söylüyor, diye düşünüyoruz.

C) HASBÎHÂL

HASBÎHAL⁵³

Gafil mebaş, ey mücrim,zavallı
Can tende iken sarfetme malı

Güçtür begayet, bil gayr-ı mümkün
Tahsili kabil olmaz kemâli

Âdem nedir bil, ref'et hicabı
Meydana çıksın ayn-ı cemâli

Bil ebcet, hevvez, hutti, kelemen
Sa'fas, karaşet, sehazden eymen

Ahad, aşir, elf, mîad, meali
Da, zaki, samin, ısrîn, hısalı

Tarheyle binbir, birden bine bir
Dem, safra, balgam, reyh ol measir

53 Ahmet Talat Onay, *a.g.e.* s.291.

Etvar-ı seb'a, çâri-anâsır
Vir bin cevap kim al bir suali

Mürşide biat, eyle tevessül
Can u gönülden Hakk'a tevekkül

Bilmem idersin nice tahammül
Bu ayrılığa ey zâti âli

Hasret odundan yoktur işit, bil
Nar-ı câhimdir bilgil ki ta'dil

Kurb-ı visâle gel eyle ta'cil
Oldukça canın tende hayali

Sabrî bu babta etme mukarrer⁵⁴
Fahrine ermek kasdinse meğer

Râhında yârin ser verme ister
Gûş eylen ihvan bu hasb-i hali.

54 Ahmet Talat Onay'ın Notu: Yalnız Feyzi Efendi'nin pederine ait mecmuada mûnderiç olan bu şiir bozuk bir yazı ile yazılmıştır. Elden ele geçerken arada bazı parçaların unutulduğu anlaşıyor. İhtiva ettiği garabetten dolayı naklettim. (a.g.e. s.292.)

D) DESTAN

DESTAN⁵⁵

Gönül eğlencesi dâr-ı dünyada
Karşında bir taze civan olmalı
Muhabbet etmeli bazen tenhada
Onda tûtî-veş lisanı olmalı

Şimdi bu saatte isterim çabuk
Kahvemi büşürsün beş on yalabuk
Birinin elinde yasemin çubuk
Bulada cebli duhanı olmalı

Sugası destinde kul furi fincan
Tazelenmek için cennette bu can
Dişleri dürdendir lebleri mercan
Cemâli âfet-i devrân olmalı

Çağırsam laperde yanıma gelse
İşaret kalkmadan çilemden alsa
Soyunup libasın koynumu delse
Öpmeye beş karış gerdân olmalı

Uçkurunun bendi olsun kavice
Meşrep bu ya [o] meyil virmez piçe
Sarılıp sarmaşıp üçgün üç gece
Kuş tüyü minderde mihân olmalı

55 Cönk, Yaprak: 16a-17a.

Uykudan uyarsa beni sim-i ten
Naz ile libasım giydirse hemen
Gümüşten ibrikler altın ileğen
Bu tertip üzere her ân olmalı

Çilingir sofrası kurulsun bu dem
Gönül şehri âbâd kılınsın harem
Sundukça sâkiler bâde gül-i fem
Nûş idip destinde mestân olmalı

Sağımda solumda Gürcü kızları
Şem'i gibi ziyâ versin yüzleri
Tir-i müjgân âhû gibi gözleri
Kaşları kurulu kemân olmalı

Çalınsın meclisde saz ile tanbur
Çünkü olduk biz bu safaya mecbur
Birine kemane luta tanbur
Meydanda raks eder oğlan olmalı

Bilinmesin simzârın hesabı
Odur bu âlemde safânın babı
Anberye eylerim kuzu kebabı
Baklava kadayıf harman olmalı

Hasılı ola kıldan muzmereler
Tavlada bağlansın küheylan atlar
Odalarda ser-â-serden makatlar
Bal mumu dikili şamdan olmalı

Bülbül gibi beyhûde bîzâr olmaz
Bunlara meyl eden berhudâr olmaz
Zamane mahbûbu sana yâr olmaz
Kissadan hisse bir yalan olmalı

Kime sorsan bu sözleri de bilir
Âşıkın kendisi Hakkın yoludur
Bunu da söyleten aşkın halidir
Gizli cân içinde cânân olmalı

Bunları hükm eden nefs-i emmâre
Ruh girmez aslaca böyle pazara
Arzıdır Sabrî'yâ varmak dîdâra
Son nefesde kâmil imân olmalı

2. ARUZ VEZNİ İLE YAZILMIŞ OLAN ŞİİRLER

A) DİVANLAR

DİVAN⁵⁶

Ey gönül âşık isen ol yâri sen sende ara
Ahdine sâdık isen dildârı sen sende ara.

Müşkülün bir mürşide sor, zerre şüpheden kalmasın
Kalbi çeşmini oyar, esrârı sen sende ara.

Heft tamû, heşt cennet, cümle eşya sendedir
Bir nazar kıl cümleye her vârı sen sende ara.

Çâr-anâsır içre gelmezden ezel bir nur idi
Zât-ı zâtından senin envârı sen sende ara.

Ârif isen bakma gayrı nesneye sen Sabriyâ
Kasr-ı dil tahtında bul Hünkârı sen sende ara.⁵⁷

Vezni: Fâ 'i lâ tûn fâ 'i lâ tûn fâ 'i lâ tûn fâ 'i lûn

⁵⁶ Ahmet Talat Onay, a.g.e. s.285.

⁵⁷ A.Talat Onay'ın notu. Zahmi'nin naziresi vardır.

DİVAN⁵⁸

Ey dilâ güftâre gel cânânımız geldi bu şeb
Bezme teşrif eyledi sultânımız geldi bu şeb

Kalbine ilhâm-ı Rabbâni erişmiş bilinmez
Zahm-ı aşkı sormaya Lokmânımız geldi bu şeb

Nazm-ı şî're ver letâfet nakşini behsâd-veş
Bâb-ı cennet feth olup gilmânımız geldi bu şeb

Oldu nur ilen münevver meclis-i rindânımız
Hüsni-i nûr-ı ziya mah tâbânımız geldi bu şeb

Hamdülillah bu cemâl sırrına erdik Sabriyâ
Çeşm-i nergiz ruhları reyhânımız geldi bu şeb

Vezni: Fâ 'i lâ tûn fâ 'i lâ tûn fâ 'i lâ tûn fâ 'i lûn

58 Cönk, Yaprak: 38a.

DİVAN⁵⁹

Ey şehâ vechin gören üftâdeler sevdâlıyız
Bâğ-ı hüsnün goncaları açılıp zîbâlıyız

Vird-i ruhsârın civârın dolaşır her rûz u şeb
Revnak-ı rûyın görende mürgan-ı dil şeydâlıyız

Hışma gelmiş tir-i müjgânın şehâ cânâ geçer
Gamze-i cellatların kan içmede yekdâlıyız

Müptelâlar âciz oldu bu fetâhından senin
Didelerinden âşıklar cümlesin şekvâlıyız

Mâh-ı cemâlin berkinden şemse hâcet kalmadı

Âfitâb-ı gül cemâlinden cihan ziyâlıyız

Dest ulaşmaz henüz bu abd-i âciz Sabriyâ
Ser çeker hûk-ı semâya [ol] katın tûbâlıyız

Vezni: Fâ ‘i lâ tûn fâ ‘i lâ tûn fâ ‘i lâ tûn fâ ‘i lûn

59 Cönk, Yaprak: 38b-38a.

DİVAN⁶⁰

Ben sana nittim cihanda bî-karar ettin felek
Lâmekân dârında cismim lâlezâr ettin felek

Büktün elif kaddimi dal eyledin hep cer ile
Bir değil cer ü cefâyı, sad-hezâr ettin felek

Çâk çâk ettin derûnum akıbet ettin harap
Gönlümün burc-ı hisârın târ u mâr ettin felek

Cevr okuyla âkıbet yıktın dil-i vîrânımı
Ömrümü verdin hebâyâ, ihtiyar ettin felek

Cevrine asla tahammül eylemek mümkün değil
Bir değil cer ü cefâyı sad- hezâr ettin felek

Yok mudur bu derde bilmem hiç nihâyet ey diriğ
Haşre dek derd ü belâyı yâdigâr ettin felek

Kasdın öldürmek mi senin Sabrî'yi ey dehr-i dün
Hişmile çaldın şamarı, iftihâr ettin felek

Vezni: Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

60 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.285.

DİVAN⁶¹

Gerçi ey dil oldun ammm müptelâsı Ahmed'in
Sad- hezârân sen gibi çok âşinâsı Ahmed'in

Can alır cellat misâli âşıkâ rahmeylemez
Öldürür herdem beni nâzı, edâsı Ahmed'in

Murg-ı diller gülşeni hüsnünde her şeb zâr ider
Âşık-ı şeydâlara çoktur cefâsı Ahmed'in

Aşk u şevk ile cihânı seyrederek ol mehlîkâ
Kaplamiştır serteser dehr-i ziyâsı Ahmed'in

..... oldu âşık..... Sabriyâ
Sanki bir kutu cevâhirdir bahâsı Ahmed'in

Vezni: Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

61 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.286.

DİVAN⁶²

Söyle ey şûhi felek-meşrep nedir adın senin
Kimden öğrendin cefayı, kimdir üstâdın senin

Merhamet zâlim derûnundan güzâr etmez mi hiç
Dâimâ cer ü cefâ etmek mi mûtâdın senin

Sen yine kâfirliği terk eylemezsin bir nefes
Olsa da ey şûh-ı serkeş Kâbe bünyâdın senin

Neylesin bâğ-ı behiştin sidre vü tûbâsını
Seyrede ey kadd-i dîlcû nahli şemşâdın senin

Sabriyâ eş'ârının bin nûkte-i rengi [de] var
La'l-i dilberdir meğer tab'ı Hüdâ dâdın senin

Vezni: Fâ 'i lâ tûn fâ 'i lâ tûn fâ 'i lâ tûn fâ 'i lûn

62 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.286.

DİVAN⁶³

Ey dirîgâ düşdü dil bîgâneden bîgâneye
Âşinâlık gösterir bin hânedan bin hâneye
Gâh olur bülbül misâli bağ u bostan arzular
Gâh gezer baykuş gibi vîrânedan vîrâneye

Çektiğim mihnet ve gamlar kendi râhımdan mıdır
Yandığım pervâne-veş âteş-i aşkımdan mıdır?⁶⁴
Kendi nefsinden midir, baht-ı siyâhımdan mıdır?
Attı rüzgâr [ol] beni gamhânedan gamhâneye

Aksine devr eyledi çarh-ı felek kaldım garip
Gurbet elde hiç mi aldırılmaz bana vuslat nasip
Eline bir câm alıp sâkî gibi kahpe rakip
Hûn-ı çeşmim doldurur peymânedan peymâneye

Ârif-i vahdet olan âlemde râhat ehlidir
Sırrını fâş eylemez kâmil makâlât ehlidir
Sûreten bu Sabrinin herdem harâbât ehlidir
Mest-i sergerdân gezer meyhânedan meyhâneye

Vezni: Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

63 Cönk, 33b-33a

64 Diğer nüshada: ahımdan mıdır.

DİVAN⁶⁵

Ey Hüdâ sen kıl inâyet, vasıl olmak vuslata
Can tahammül etmez oldu bu keder bu hasrete
Günc-i gamda hasretinle düştü bu dil firkate
Gird-i âb mihnette daldım bî-nihâyet kesrete
Hâlimiz belli ne hâcet sen veliyyü'n-ni'mete
Kıl inâyet şimdi muhtâcım azîzim himmete

Gördüğüm senden vefâyı kimselerden bulmadım
Ben velâkin nefse uyup kendi kadrim bilmedim
Ye's ü mâtem içre kaldım ağlarım hiç gülmedim
Nice bin hâle giriftar ettin amma ölmedim
Hâlimiz belli ne hâcet sen veliyyü'n-ni'mete
Kıl inâyet şimdi muhtâcım azîzim himmete

Bu dalâlet içre koyma Sabriyâyı kıl azat
Menzil-i maksûda erdir râhını eyle küşât
Şâhına düşmez bu yoldu etme bî-kes, nâ-murat
Abd-i âciz çâkerindir dâima ister murat
Hâlimiz belli ne hâcet sen veliyyü'n-ni'mete
Kıl inâyet şimdi muhtâcım azîzim himmete

Vezni: Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün

65 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.290.

B) KALENDERİLER

KALENDERİ⁶⁶

Yâ Rab beni ol lebler-i mercâna kavuştur
Yâ cânımı al yâ beni cânâna kavuştur.

Feryat ede her şâm u seher bu dil-i şeydâ
Bülbülleri ol gonca-i fettâna kavuştur.

Perçemi kement eyleyerek kıldı işâret
Mansur olayım tek beni ol cânâ kavuştur.

Ey Bâr-i Hüdâ eyle duâ-yı dil-i makbul
Ağyârı ölürken nola şeytâna kavuştur.

Biçâre kulun Sabri tahammül nice etsin
Ölmezden onu sevgili Osman'a kavuştur.

Vezni: Mef 'û lû me fâ 'î lû me fâ 'î lû fe'û lûn

66 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.287.

KALENDERİ⁶⁷

Bir kerre gözüm meclis-i kübrâyâ nazar kıl
İbret gözün açâ zâhir ihfâyâ nazar kıl

Meydân-ı muhabbette ona buhtanlık etme
Seyrde olan sır-ı müntehâyâ nazar kıl

Her nutk-ı şirin şirret-i mekr ehl-i kelâmın
Meydana çıkan gevher-i yekdâyâ nazar kıl

Kendine mana tutma sakın zümre-i aşkı
Beyhûde kıyas eyleme edâyâ nazar kıl

Tut pendî âr eyleme bu Sabrî-i gedânın
Sır vermez ebed ârif-i rânâyâ nazar kıl

Vezni: Mef 'û lü me fâ 'î lü me fâ 'î lü fe'û lün

67 Cönk, Yaprak: 38b.

KALENDERİ⁶⁸

Bir tıfl gene nâz ederek yanıma geldi
Bûlbûl teki tâ nâle-i efgânıma geldi

Güllerde kurup otağını bezm-i çemende
Hûblar çekilip bağıda seyrânıma geldi

Bu hasta dilim zahmın imkânıma ererken
Eflâtun[ı]-veş hâsılı rummânıma geldi

Envâr-ı ziyâ zâhir olup şem'i rûyında
Pervâne gibi yakmağa sûzânıma geldi

Sabrî ne acep onlara bir sabredebilmem
Geldikçe güzel kasd ile hep cânıma geldi

Vezni: Mef 'û lû me fâ 'î lû me fâ 'î lû fe'û lûn

68 Cönk, Yaprak: 38a.

C) SELİSLER

SELİS⁶⁹

Bilse bir kerre o şûh hâl-i perîşânımızı
Rahmedip yakmaz idi bu derece cânımızı

O ne hikmettir acep yâre mi te'sir etmez
Kâfir imâna gelir dinlese efgânımızı

Temelinden yıkılıp oldu harap içre harap
Nice ta'mir edelim dil-i vîrânımızı

Sabru sâ mânımızı dîdelerin etti harap
Şimdi içmek mi diler gamzelerin kanımızı

Eder aşk ehli fedâ vâ rını artık Sabrî
Varalım biz dahi takdim edelim cânımızı

Vezin: Fe'i lâ tün fe'i lâ tün fe'i lâ tün fe'i lün

69 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.289.

SELİS⁷⁰

Güzele bak ne siyah kirpiği kaşı gözü var
Kuduretten ayın ondördüne benzer yüzü var.

Lebleri gül, dişi dür, hokka dehânı hele bak
Nice nâzik gülüşü, göz süzüşü, hoş sözü var.

Aldanıp semtine⁷¹ birdenbire yaklaşma gönül
Seni pervâne gibi yakmaya nânı, közü var.

Sen gibi ülfet-i meftûnu o şûhi nâzın
Nice yetmiş, nice seksen, nice doksan yüzü var.

Her şey âlemde kemâlin bulur elbet Sabrî
Her günün bir gecesi, her gecenin gündüzü var.

Vezin: Fe‘i lâ tün fe‘i lâ tün fe‘i lâ tün fe‘i lün

70 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.289.

71 A.Talat Onay'ın notu: yahut:şem'ine

D) SEMAİLER

SEMAİ⁷²

O şûhun âşıkâ cevır ü cefâsı arttı gittikçe
Dibâ bilmem neden nâz u edâsı arttı gittikçe

Gulam olmuş ona üftâdeler, hep zîr-i destinde
Hezârân bâb-ı lütfunda gedâsı arttı gittikçe

Ezel bir tıfl iken onun harîdârı bulunmazdı
Cevâz oldukça suyunda ziyâsı arttı gittikçe

Vefâ ilmin eder inkar hemen cevre eder tâlim
Onun hüsnüne ey dil müptelâ arttı gittikçe

Eğer sen bilmek istersen kani ... tedarik kıl
Metâî hüsnünün Sabrî bahâsı arttı gittikçe

Vezni: Me fâ 'î lün me fâ'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün

72 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.287, Cönk, Yaprak: 39b (Şiir çok karışık yazılmış.)

SEMAİ⁷³

Gönül sabret, tahammül kıl benim hasret tecellimdir
Çıkıp bâlâya feryâdım yine firkat tecellimdir.

Yazılmıştır bu türlü mihnet ü derdi çeken ey dil
..... ol benim mihnet tecellimdir.

Şikâyet olmasın Yâ Râb, benim şol nev'i derdim var
Înâyet kudreti senden benim zillet tecellimdir.

Düşelden aşk u sevdâya perîşânım meded Yâ Râb
Fedâ cânım bu hasrette, benim hasret tecellimdir.

Bizim “ nahnü kasemnâ” da dağıtmış dânemiz Mevlâ
Hemen Sabrî'ye bu hicran, benim zahmet tecellimdir.

Vezni: Me fâ 'î lün me fâ'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün

73 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.288.

SEMAİ⁷⁴

Ezel bir tıfl iken onun hirîdâri bulunmazdı
Geçip candan bu aşk meydânına gör nice er çıkmış

Semender-veş gezerler âteş içre cismi pür- âteş
Giyip kisbendi pîrinden, meyânında kemer çıkmış

Ledün kitabıdır onlar okurlar “men aref” sırrın
Yakar yaktıkları insanın ağzından şerer çıkmış

Hakâyık bahrine dalmış, kamusû mahremî esrâr
Kelâm-ı hep pesendîde, mehenkde sâfi zer çıkmış

Bu şehr-i Kangırı bünyâd olalı şâir-i meydan
Mehâret kesbedip şi'rinde hep ehl-i hüner çıkmış

.....
Mukaddem bir de senden Sabriyâ âşık Ömer çıkmış

Vezni: Me fâ 'î lün me fâ'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün

74 Ahmet Talat Onay, a.g.e., s.288.

3. ÂŞIK SABRÎ'YE YAZILAN NAZÎRELER

ŞAİR ZAHMÎ'NİN NAZİRESİ⁷⁵

Tâlib-i mürşid isen ikrârı sen sende ara
Ger murâdın keşf ise esrârı sen sende ara

Kaf'da [ol] anka gibi beyhûde pervâz eyleme
Murg-ı cân ol Ca'fer-i Tayyâr'ı sen sende ara

Sırrı izhâr etmeye Mansûr "Ene'l Hak" demiş
Er isen dilden geçüp berdârı sen sende ara

Goncalar sahnındaki efsâne feryâdı bırak
Bülbül-i bâki olup gülzârı sen sende ara

Sen muhibbî bende-i âl-i Resûl isen eger
Gir hakikat dârına Haydar'ı sen sende ara

Hak cemâlin görmek istersen eger sen Zahmiyâ
Ahsen-i takvîme bak, didârı sen sende ara.

75 Ahmet Talat Onay, Çankırı Şairleri, Çankırı-1933, C. 2, s. 129.

ERZURUMLU EMRAH'IN NAZİRESİ⁷⁶

I

KOŞMA

Gül yüzünü görüp divâne oldum
Beni mahzun etti sevda sevdiğim.
Cemâlin şem'ine pervâne oldum
Salarım kendimi nâra sevdiğim.

Nazar kıl aşılâ ömrünün varı
Sinemin zahmına merhem ol gayrı
Gel kerem et bana lütfeyle bari
Sensin her derdime deva sevdiğim.

Ben saç-ı leylaya olmuşum Mecnûn
Görmedim sen gibi bir güzel toytun
Bu Emrah garibi eyleme mahzun
Razı olmaz buna Hüda sevdiğim.

⁷⁶ Orhan URAL, Erzurumlu Emrah, İstanbul-1984, s. 93.

ERZURUMLU EMRAH'IN NAZİRESİ ⁷⁷

II

KOŞMA

La'l-i hayalinle ey kad-i mevzûn
Boyandı gözyaşım kana sevdiğim.
Bu hasret bağrımı eyledi pür-hûn
Korkarım yetişir cana sevdiğim.

Yüzbin cefa gördüm senin yüzünden
Âkıbet sen ettin beni özünden
Hem senin nazından hem el sözünden
Harab oldu bir dil-hâne sevdiğim.

Âşıkı bend olan zülfün târına
Bir mûyın değişmem cihan bağına
Pervâne-veş senin hüsnün nârına
Sezama Emrah'ın yana sevdiğim.

⁷⁷ Orhan Ural, a.g.e., s. 94.

ERZURUMLU EMRAH'IN NAZİRESİ⁷⁸

III

KOŞMA

Senden ayrılalı her gün her saat
Düş olmuşam âh u zâre sevdiğim
Bu cevri çekmeye kalmadı takat
Yandı gönül hicri nâre sevdiğim

Seni sevdim dilden dillere düştüm
Mecnun olup çölden çöllere düştüm
Başım alıp gurbet illere düştüm
Gel beni gurbette are sevdiğim

Emrah, bu muhabbet bende var iken
Bu nâz u nezaket sende var iken
Haram olsun bu can tende var iken
Gönül vermem gayri yâre sevdiğim

⁷⁸ Erzurumlu Emrah, “Nazire”, Çankırın’da Duygu dergisi, 1930, S.11., s.2.

ÇANKIRILI ALİ KADRİ'NİN NAZİRESİ⁷⁹

Düştü yine bu dil zâre ayrılık
Bu meclis-i ârifâna elvedâ
Açdı sinemde bin yâre ayrılık
Ehli sohbet her yârâna elvedâ

Güzel muhabbetler hep oldu hayâl
Ne ise hukuku eyleyin helâl
Cübbe de kavuk da ne gezsın kemâl
Kalbi tâhir müslümana elvedâ

Kadrî nedir sende bu gam bu keder
Dağılır, toplanır bu böyle gider
Dostundan vazgeçmez er evladı er
Sıtkı bütün câvidâna elvedâ

⁷⁹ Ahmet Talat Onay, a.g.e., C. 1, s. 57.

CÜNÛNÎ'NİN KOŞMASI⁸⁰

Bir gece visâlin ikrâm eyleyip
Edersin hânene mihmân küçücek
Ererdim murada bayram eyleyip
Sanırdım cemâlin gülşen küçücek

Bahâ tabir olmaz kesilmez kıymet
Bu hüsn ü letâfet sana inâyet
Ey beççe-i gılmân, mekânı cennet
Uçurdu mu seni rıdvan küçücek

Mercandır leblerin güldür bedeninin
Kâmetin bir fidan pek nazik tenin
Almış çevre yanın âşıklar senin
Ederler medhini el'an küçücek

Bilmezsin kadrini sen kendi kendin
Âlemi bend etmiş zülf ü kemendin
Cünûnî bulunmaz dedi derd-mendin
Öğmüş de yaratmış Sübhân küçücek

80 Ahmet Talat Onay, a.g.e., C.1, s. 141. Âşık Sabrî, Cünûnî'nin bu koşmasına nazire yazmıştır.

KAYNAKÇA

Akyol, İbrahim, (2007) “Çankırı Kültür Coğrafyasında Bektaşî-Alevî Edebiyatı” 2. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik” Bilgi Şöleni, C.1, Ankara.

Akyol, İbrahim, (2008) “Çankırılı Bir Bektaşî Şairi: Âşık Sabrî Baba” Çankırı Araştırmaları Dergisi, S.3, Kasım.

Akyol, İbrahim, (2002) “Çankırılı Âşık Sabrî ve Bilinmeyen Şiirleri” Hacı bektâş Velî Dergisi, Gazi Üniv. Hacı Bektaş Velî Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Kış.

Albayrak, Nureddin, (2004) Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, İstanbul.

Alper, Kadir, “Ahmet Talat Onay’ın Çankırı Şairlerine Ek: Çankırılı Bilinmeyen Birkaç Şair” Milli Folklor, S.61.

Başer, Tayip, Karatekin Uluları, Ankara-Tarihsiz.

Cansız, Demet, (2014) Halk Yolu Mecmuası (1923-1927), Çankırı.

Cerrahoğlu, Münir, “Âşık Ömer Uluşen’in Şiirlerinde Dini Duygular” Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD) 6(3)

Cönk, İ. Akyol arşivi.

Çağlayan, Bünyamin, (2003) “Kalecikli Mir’âtı” Doğumunun 100. Yılında Zeki Ömer Defne ve Çankırılı Şairler Sempozyum Bildirileri, Çankırı.

Çamahmetoğlu, İsmail, (2002) “Kültür Değerlerimizden Şair Sabrî” Doğruyol Gazetesi, Çankırı.

Ergün, Saadet Nüzhet, (1938) Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul.

Erzurumlu Emrah, (1930) “Nazire”, Çankırı’da Duygu dergisi, S.11.

- Erzurumlu Emrah, (1931), Çankırı'da Duygu dergisi, S.48.
- Esrar Dede, (2000) Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye, Haz. İlhan Genç, Ankara.
- Halk Yolu Mecmuası, Yıl:1340.S.27,
- Kaya, Doğan, (2000), Âşık Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul.
- Köprülü, M. Fuat, (1940), 19. Asır Saz Şairleri, Kanaat Kitabevi, İstanbul
- Kur'an'ı Kerim ve Açıklamalı Meali, TDV Yayınları, Ankara-2007.
- Latifi, Tezkiretü's-şuarâ ve Tabsıratu'n-Nuzama, Haz. Rıdvan Canım, Ankara-2000.
- Onay, Ahmet Talat, (1930), Çankırı Şairleri, C. 1, Çankırı.
- Onay, Ahmet Talat, (1933), Tokatlı Âşık Nuri, Çankırı.
- Onay, Ahmet Talat, (1933). Çankırı Şairleri, C.2, Çankırı.
- Özmen, İsmail, (1998), Alevi- Bektaşî Şiirleri Antolojisi, C. 4. Ankara.
- Sargın, Hatice, (2014), Çankırı Âşıklık Geleneği ve Âşık Durmazî, Çankırı.
- Sarı, Mehmet, (1994), "Âşık Sabrî Baba" Diyanet Dergisi, Ağustos.
- Tan, Nail, Turhan, Salih, (1999), Çankırı Halk Müziği, Çankırı.
- Tezcan, Mahmut, (1989), Çankırı Yâran Sohbetleri, Ankara.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, (1986), C. 6, İstanbul.
- Ural, Orhan, (1984), Erzurumlu Emrah, İstanbul.
- Uraz, Murat, (1940), Türk Edip ve Şairleri, İstanbul.
- www.cansaati.org/CansaatiOrgArsiv2002-2005 (erişim tarihi: 15.11.2016)
- Yakıt, İsmail, (2003), Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme, İstanbul.

SÖZLÜK

- A -

Âbad: Mamur, şen.

Abd: Kul, köle.

Abd-i âciz: Aciz kul.

Âciz: Gücü yetmez, beceriksiz.

Âfet: Bela, musibet, son derece güzel olan.

Âfet-i devrân: Âşıkların güzeller için kullandıkları bir tabir

Âf-tâb: Güneş, çok güzel, pek güzel yüz.

Ağyar: Yabancı, başkaları, rakipler.

Ahad: Bir.

Ahid: Vaat etme, söz verme, yemin.

Ahsen-i takvim: En iyi, en güzel kıvama koyma, insan

Âhû: Ceylan, gözleri çok güzel olan, dilber, sevgili.

Âkîbet: Bir şeyin sonu, nihayet

Âli: Üstün, yüce, büyük, şerefli, aziz olan.

Anâsır: Unsurlar, esaslar.

Anber: Güzel koku.

Anka: İsmi olup cismi olmayan, çok büyük olduğu kabul edilen kuş.

Ar eylemek: Utanmak.

Ârif: Bilen, bilgili olan, Hakk'ı hakkıyla bilen, irfan sahibi.

Ârif-i rânâ: Güzelliği bilen.

Ârif-i vahdet: Birliği, Tevhid'i bilen.

Arş: En yüksek gök, Allah'ın kudret ve saltanatının tecelli yeri.

Âşir: Onuncu.

Ayn: Göz, pınar, kaynak, çeşme, zât.

Ayn-ı cemâl: Güzelliğin kaynağı

- B -

Bab: Kapı, kısım, bölüm, mevzu.

Bâb-cennet: Cennet kapısı.

Bâb-ı lütuf: Lütuf, ihsan kapısı.

Bâde: İçki kadehi.

Baha: Kıymetli, değer, paha.

Bahr: Deniz.

Baht: Kader, talih, uğur, alın yazısı.

Baht-ı siyah: Siyah kader, kötü talih.

Bâkî: Ebedî, daimî.

Bâlâ: Yüksek, yukarı, yüce.

Balgam: Sümük, irin, kan karışığı madde. Eskiden bedende bulunduğu sanılan 4 unsurdan biri.

Be-gâyet: Pek çok aşırı, son derece, pek ziyade.

Behişt: Cennet.

Behzâd: XV. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü bir minyatörcü

Bend: Bağlanan, bölüm, bağ.

Bende: Bağlanmış olan, köle, hizmetçi, kul.

Bende-i âl-i Resûl: Yüce peygambere bağlanmış olan.

Ber-dâr: Asılmış, tutucu, meyveli.

Berhudâr: Selamette, mükafata erişen nasipli.

Beyt-i Hüdâ: Allahın evi, Kâbe, gönül.

Beyt-i mükerrem: Mükerrem olan ev, Kâbe.

Bezm: Sohbet yeri, meclis.

Bîa: Kilise.

Biat: Bağlılığını, itimadını bildirmek.

Bî-gâne: Kayıtsız, alakasız, aldırışsız.

Bî-kes: Kimsesiz.

Bî-nihayet: Nihayetsiz, sonsuz.

Burc-ı hisar: Hisar burcu.

Buy: Koku, ümit, sevgi, huy, tabiat.

Bünyâd: Temel, esas, yapı, bina.

- C -

Cafer-i Tayyar: Hz. Ali'nin kardeşi.

Cahim: Şiddetli yanan ateş, cehennemin bir tabakası.

Cam: Şişe, bardak, kadeh.

Cehd: Fazla çalışma, gayret, azim.

Cemâl: Güzellik, Allah'ın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.

Cennet-i âlâ: Yüce cennet, cennetin yüksek bir katı.

Cevâhir: Cevherler.

Cevaz: Yol, meslek, müsaade etmek, ruhsat vermek.

Cevr: Cefa, eziyet, sıkıntı, üzüntü.

Civan: Taze, genç.

Cüdâ: Ayrılık, ayrılmış.

Cürm: Kabahat, kusur, hata, günah.

- Ç -

Çâk: İyi, güzel, yarık, çatlak.

Çâker: Kul, köle.

Çâr (Çehar): Dört.

Çâr- anâsır: Hayatın devamı için gerekli olan dört unsur. Bu dört unsur, su, ateş, toprak ve havadır.

Çarh-ı felek: Bir makine veya dolaba benzetilen gökyüzü, talih, baht.

Çeşm: Göz, dide, ayn.

- D -

Dâ’: Maraz, hastalık, meşakkat.

Dâd: Adalet, Hak, doğruluk, insaf.

Dal eylemek: Vücudun dal harfi gibi eğilmesi, belin bükülmesi.

Dalâlet: Azmak, hak ve hakikatten sapmak.

Dane: Tohum, çekirdek.

Dâr: Yer, mekan.

Dârâ: Zayıf, zelif, hakir, muti.

Define: Kıymetli eşya, eskiden saklanmış kıymetli eşyalar.

Dehan: Ağız, fem.

Dehr: Zaman, dünya.

Dehr-i dîn: Alçak dünya.

Derd-mend: Dert sahibi, dertli.

Derûn: İç taraf, kalp.

Derya: Deniz, okyanus.

Dest: El, kudret, fayda.

Destan: Halk edebiyatında 4 mısralı bölümlerden oluşan, halk şiirinin en uzun şiirleridir. Çoğunlukla 11’li hece ölçüsüyle bazen de 8’li hece ölçüsüyle yazılırlar.

Devr eylemek: Dönmek.

Dîde: Göz, ayn.

Dil: Gönül, kalp.

Dil-ber: Gönül alan güzel

Dil-cû: Gönül çeken, gönül arayan.

Dil-dâr: Kalbi hükmü altında tutan, sevgili, maşuk.

Dil-i şeydâ: Tutkun, çılgın gönül.

Dil-i virân: Harap olmuş gönül.

Dirîgâ: Yazık, eyvahlar olsun.

Divan: Halk edebiyatında aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde yazılan ve özel bir ezgiyle okunan şiirlere verilen ad.

Divâne: Deli, aklı başında olmayan.

Duhan: Duman, tütün.

Dûn: Aşağı, alçak.

Dür: İnci, inci tanesi.

- E -

Ebcad: Arap alfabesindeki harf sırasının sayı değerine göre tertip-lenmesinden meydana gelen birinci bölüm.

Edâ: Yerine getirmek, ödemek, tarz, üslup, şive.

Efgân: Acı ile bağırıp çağırımlar, figanlar.

Eflatun: Platon (M.Ö.429-347) Sokrat'ın talebesi, Aristo'nun hocası, eski Yunan filozofu.

Eflatun-veş: Eflatun gibi.

Ehibba: Dostlar, sevgililer.

Ehl-i hüner: Hüner ehli, maharet sahibi.

Ehl-i kalem: Söz ehli.

Elf: Bin

Elif: Arap alfabesinin ilk harfi, Allah kelimesinin ilk harfi olup ebcad değeri birdir.

Ene'l-Hak: “Ben Hakkım” anlamında bir söz. Ünlü mutasavvıf Hallac-ı Mansur tarafından söylenmiştir.

Esrar: Sırlar.

Eş'ar: Şiirler.

Ezel: Başlangıcı olmayan, her zaman var olan.

- F -

Fahr: Övünme, fazilet, büyüklük.

Fasık: Günahkar

Faş eylemek: Açıklamak, meydana çıkarma.

Felek: Gök, gök katı, talih, baht.

Feşân: Saçan, saçıcı, serpen

Fetâh: (fettâh kelimesinin vezin gereği okunuş şekli) Zafer kazanmış, üstün gelmiş, fetheden.

Fettân: Fitneci, kurnaz, karıştıran.

Firak: Ayrılık, hicran.

Firkat: Ayrılış, ayrılma.

Gâh: Yer ve zaman bildiren ektir.

Gamhâne: Hüzün ve tasa yeri, dünya.

Gamze: Süzgün bakış.

Gayr-ı mümkün: Mümkün olmayan.

Geda: Fakir, dilenci.

Ger: Eğer, şayet.

Gerdan: Dönen, döndüren, çeviren, boyuna takılan süs eşyası.

Gevher: Elmas, cevher, inci.

Gilman: Bıyığı yeni bitmiş gençler, cennette hizmet gören delikanlılar.

Gird-âb: Suların dönerek çukurlaştırdığı yerler.

Gird-âb-ı mihnet: Mihnet girdabı.

Gonca: Tomurcuk, çiçeğin açılmamış durumu.

Gonca-i fettan: Çok fitneci gonca, sevgili.

Gûş eylemek: İşitmek, dinlemek, kulak vermek.

Guşam: Genç delikanlı, esir, hizmetçi, köle.

Güftar: Sözler, lakırdılar.

Gül-fem: Gül ağzılı.

Gül-i âfet: Son derece güzel gül.

Gülşen: Gül bahçesi, güllük.

Gülzar: Gül bahçesi, gül tarlası.

Günc-i gam: Gam köşesi.

Güzâr: Geçiş, geçme, halleden, yapan.

- H -

Hacet: İhtiyaç, lüzum.

Hadis-i kudsi: Manası Allah'a, lafzı Hz. Peygamber'e ait olan söz.

Hakâyık: Hakikatler, gerçekler.

Hallâk: Yaratıcı, yaratan.

Hamdülillah: Allah'a hamdolsun.

Hâne: Ev, mesken.

Harâbât: Harabeler, viraneler, meyhaneler.

Harîdâr: Satın alan, müşteri

Hasbihal: Halleşme, görüşüp konuşma.

Hasret: Özleyiş, iç çekme.

Haydar: Yiğit, cesur, kahraman, Hz. Ali'nin bir ünvanı.

Heba: Boş, beyhuda, nafîle.

Heft: Yedi.

Herdem: Her zaman, her dakika.

Heşt: Sekiz.

Hezâr-bin: Binlerce.

Hışm: Öfke, hiddet, gazap.

Hicran: Uzaklaşma, ayrılık.

Hikmet: Herkesin bilmediği gizli sebep.

Himmet: Manevi lütuf ve yardım.

Hûb: Güzel, sevgili.

Hûn: Kan, dem, öç.

Hun-ı çeşm: Kanlı göz, kanlı gözyaşı.

Hünkâr: Hükümdar, padişah, sultan.

Hüsn: Güzellik, iyilik.

- I -

İhfa: Gizleme, saklama.

İhvan: Kardeşler, sadık dostlar.

İşrîn: Yirmi.

- İ -

İblis: Şeytan.

İbret-nümâ: İbret gösteren, ibret alan.

Îd (ıyd): Bayram.

İftihar: Övünme, övünç.

İhsan: Lütuf, iyilik.

İkrar: Açıktan söyleme, kabul ve tasdik etme.

İlham: Allah tarafından kalbe gelen mana.

İlham-ı Rabbânî: Rabbani, ilahi ilham.

İnayet: Yardım.

İzhar: Açıklama, ortaya çıkarma.

- K -

Kadd: Boy bos.

Kaf: Arap alfabesinde bir harf, Kur'an'da bir sure adı.

Kalenderi: Halk edebiyatında aruzun "mev'ûlû mefâilû mefâilû feû-lûn" kalıbıyla gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde yazılan ve özel bir ezgiyle okunan şiirlere verilen ad.

Kamil-i iman: Tam, olgun, eksiksiz iman.

Kamû: Hep, bütün, tamam.

Kâmus: Lügat, sözlük, deniz, derya.

Kân-ı kerem: Kerem, başış kaynağı.

Katre: Su damlası.

Kelam: Söz, ifade.

Kemal: Olgunluk, erginlik.

Keman: Yay, kavis.

Kement: Uzun ip, yağlı kayış, güzelin saçı.

Kesbetmek: Kazanmak, çalışarak elde etmek.

Kesret: Çokluk, sıklık.

Keşf: Açmak, olacak bir şeyi önceden anlamak.

Kıyas eylemek: Mukayese etmek.

Kisbend: Yağlı güreşlerde giyilen dar paçalı meşin pantolon.

Koşma: Halk edebiyatında 11'li hece ölçüsüyle yazılan şiirlere verilen ad.

Kudret: Güç, takat.

Kuduret: Kudret, güç.

Kul: Kul, köle, hizmetçi, söyle, bildir.

Kulûb: Kalpler.

Kurb: Yakınlık, yakında oluş.

Kurb-ı visâl: Kavuşma yakınlığı.

Kübra: Büyük, daha büyük.

Küll: Hep, tüm, bütün.

Küşat: Açış, ilk açılış merasimi.

- L -

Lâ mekân: Mekânsızlık.

La'l: Kırmızı, al renk, kırmızı ve kıymetli bir süs taşı.

Lalezâr: Lale bahçesi, lalelik.

La'l-i dilber: Sevgilinin kırmızı dudakları.

Lebler: Dudaklar.

Ledün kitabı: Allah'tan vasıtasız gelen bilgilerin yazıldığı kitap.

Leşker: Asker.

Letâfet. Hoşluk, latiflik.

Levh: Görünen ve yazı yazılabilen düzlük, takdir.

Libas: Giyilecek şey, elbise.

Lokman: Peygamber veya veli olduğu tam bilinmeyen, Kur'an'ı Kerim'de ismi geçen büyük hekim.

Lutf: İhsan, iltifatla verme.

- M -

Ma'mur: İmar edilen, tamir edilmiş.

Mâder: Anne, valide.

Mâh: Ay, kamer.

Mâh-ı tâban: Parlayan ay.

Mahrem: Gizli, evlenilmesi haram olan.

Mahrem-i esrar: Gizli sırları bilen kimse.

Makad: Oturulan yer.

Makâlât: Sözler, yazılar, makaleler.

Maksût: Kastedilmiş, kastedilen, istenilen şey, istek.

Mansur: Yardım görmüş, Hallâc-ı Mansur.

Maşuk: Aşk ile sevilen, sevgili.

Matem: Ağlama, üzüntü ve kederden ağlayıp sızlama.

Meâlî: Şerefler, yüksek fikirler.

Meâsir: Güzel eserler, nişanlar.

Meclis-i kübra: Büyük meclis, ahirette toplanma yeri.

Meded: İneyet, yardım, imdat.

Meftun: Fitne ve belaya tutulmuş olan, âşık.

Mehek(mehenk): Ölçü, miyar.

Mehlikâ: Güzel, ay yüzlü.

Men aref sırrı: “Kendini bilen Rabbini bilir” hadisinin sırrı.

Mend: Sahip.

Menzil: İnilen yer, konulacak yer.

Menzil-i maksut: Hedeflenen yer.

Mercan: Denizden elde edilen kıymetli taşlar.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'te Hz. Süleyman'ın yaptırdığı cami, Müslümanların ilk kiblesi.

Mest: Sarhoş, akli başında olmayan.

Mestan: Sarhoşlar.

Mestâne: Sarhoş kimseye yakışır şekilde, sarhoşça.

Mest-i sergerdan: Başı dönmüş, şaşkın, sarhoş.

Meşrep: Huy, yaratılış.

Meta: Fayda, menfaat, kıymetli eşya.

Mevzûn: Vezinli, ölçülü, tartılı, düzgün.

Mey: Şarap, içki.

Meyhâne: İçki içilen yer, tasavvuf edebiyatında tekke, dergah.

Miâd: Vaad edilen gelecek zaman veya yer.

Mihan: Ulular, büyükler.

Mihnet: Zahmet, eziyet, dert, bela.

Milk-i dünya: Dünya mülkü.

Mukaddem: Daha önce olan, takdim edilen.

Mukarrer: Kararlaştırılmış, karar verilmiş.

Mu'tad: Adet, adet edilen iş.

Mûy: Tüy, saç, kıl.

Muzmer: Gizli, saklı, örtülü.

Mübtela: Dertli, hasta, başı sıkıntılı.

Mücrim: Cürüm ve kabahat işlemiş olan.

Müjgân: Kirpikler.

Münevver: Nurlandırılmış, ışıklı.

Müntehâ: Son, en son derece, nihayet.

Mürg-i cân: Can kuşu.

Mürşid: İrşad eden, doğru yolu gösteren, tarikat şeyhi.

Müşkül: Zorluk, güçlük, zor olan iş

- N -

N'ola: Ne ola.

Nâçâr: Çaresiz, elinden bir şey gelmeyen.

Nâdân: Cahil, haddini bilmez.

Nahl: Bal arısı, Kur'ân'ı Kerim'de bir sure adı.

Nahnu kasemna: "Biz paylaştırdık" (Dünya hayatında onların ge-
çimlerini aralarında biz paylaştırdık. Kur'ân'ı Kerim-43-32)

Nakş: Bir şeyi çeşitli renklerle boyamak.

Nâ-murâd: Mahrum kalan, muradına eremeyen.

Nâr: Ateş.

Nâr-ı cahim: Çok sıcak ateş, cehennemin bir tabakası.

Nazar kıl: Göz atmak, bakmak.

Nazm: Sıra, tertip, düzen, kafiyeli, vezinli söz.

Nefes: Bektaşî şairlerinin yazdıkları tasavvufî şiirlere denir. Genellikle vahdet-i vücüt mefhumu işlenir. Bunun yanı sıra Hz. Muhammed ve Hz. Ali için övgüler de söylenir.

Nergiz: Yaprakları gri ve sarı bir çiçek.

Nun: Arap alfabesinde bir harf, kılıç, çene çukuru.

Nûş etmek: İçmek.

Nutk: Söyleyiş, söyleme kabiliyeti, söylev.

Nutk-ı şirin: Tatlı, sevimli söz.

Nükte: İnce manalı söz.

Od: Ateş.

Otağ: Padişahlara, vezirlere mahsus çadırlar.

- Ö-

Özge: Başka.

Pend: Nasihat, vaaz, öğüt

Perçem: Kâkül, tepede bırakılan saç.

Pervane: Fınıldak, çark.

Pervane-veş: Pervane gibi.

Pesendide: Beğenilmiş, seçilmiş.

Peymâne: Büyük kadeh.

- P -

Piç: Büklüm, kıvrım, dolaşık.

Pür-âteş: Ateş dolu.

- R -

Rah: Yol, tarz, usûl.

Rahman: Bütün yaratıklara rızıklarını veren Allah.

Rahmeylemek: Acımak, korumak, esirgemek.

Rahm-ı mader: Anne karnı.

Raht: Eyer, semer.

Raks: Sıçrayarak oynamak, dansetmek.

Ra'na: İyi, güzel, latif, hoş.

Râyegan: Parasız, bedava.

Ref'et: Merhamet, acımak, yüce.

Revnak: Zinet, parlaklık.

Reyh: Koku.

Reyhan: Hoş ve güzel kokulu

Rıza: Memnunluk, hoşluk.

Rindân: Kalenderilik, rindler.

Ruhsâr: Yanak, çehre, yüz.

Rumman: Nar.

Rûy: Yüz, cihet, sebep.

Rûz: Gün.

- S -

Sabûr: Çok sabreden.

Sad-hezar: Yüz bin.

Sâdık: Doğru, hakikatli, sadakatli.

Sâfi: Katışıksız, temiz.

Sahn: Orta, meydana, sahne.

Sahra: Kır, ova, çöl.

Sâkî: Su veren, içki sunan.

Sâmân: Servet, zenginlik.

Sâmin: Sekizinci.

Selaser: Son bakış.

Selis: Halk edebiyatında aruzun “feilâtün feilâtün feilâtün feilün” kalıbıyla yazılan gazellere verilen ad.

Semâ: Gökyüzü.

Semai: Halk edebiyatında iki türlü semai vardır: 1) Aruzun “mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün” kalıbıyla yazılan gazel, murabba, muhammes, müseddes nazım şekliyle yazılan şiirlere verilen ad. 2) 8’li hece ölçüsüyle ve dörtlüklerle yazılan daha çok sevgi, tabiat, güzellik gibi konuları işleyen şiirlere verilen ad.

Semender: Masallarda anlatıldığına göre ateşte yaşayan bir hayvan

Semender-veş: Semender gibi.

Ser: Baş.

Ser-çeker: Baş çeker.

Sergerdân: Başı dönmüş, şaşkın, hayran.

Ser-keş: İnatçı, kafa tutan.

Ser-te-ser: Baştan başa, hep, bütün

Seyr: Yürüyüş, gezip görme.

Sıdk: Doğruluk, sadakat.

Sidre: Yedinci kat gök.

Sim: Gümüş.

Sim-i ten: Gümüş ten.

Sim-zâr: Gümüşlük.

Sîne: Bağır.

Suga: Çarşı ve pazarla alakalı, çarşılı, pazarlı.

Sûreten: Suret itibariyle, görünüşte.

Sûzan: Yakan, yakıcı, ateşli.

- Ş -

Şâd: Sevinçli, ferahlı, memnun.

Şâir-i meydan: Meydan şairi.

Şam u seher: Akşam ve sabah.

Şamdan: Üzerine mum dikilen alet.

Şavk: Işık, parlaklık.

Şeb: Gece.

Şebnem: Sabah çiği, gece nemi.

Şehâ: Ey şah.

Şekvâ: Şikayet.

Şem'i: Mum, ışık.

Şems: Güneş.

Şerer: Kıvılcımlar.

Şeydâ: Tutkun divane.

Şimşâd: Şimşir ağacı.

Şirîn: Tatlı.

Şirretü'l-mekr: Hile terbiyesizliği.

Şuarâ: Şairler.

Şûh: Şen ve hareketlerinde serbest olan.

- T -

Tâbân: Işıklı, parlak, parlayan güneş.

Tab'ı: Birinin arkasından giden, kitap basan.

Ta'cil: Acele ettirme, hızlandırma.

Ta'dil: Aslına zarar vermeden değiştirmek, tebdil etmek.

Tahammül: Yüklenmek, bir yükü üstüne almak.

Takat: Güç, kuvvet, iktidar.

Tali ü baht: Talih ve baht.

Talib: İsteyen, istekli, talebe.

Ta'lim: Öğretmek, yetiştirmek.

Tamu: Cehennem.

Tanbur: Uzun saplı, telli saz.

Târ u mâr: Dağınık, karmakarışık, perişan.

Târ: Karanlık, saç teli.

Tarheylemek: Uzaklaştırmak, indirmek, bırakmak.

Tavaf eylemek: Dolaşmak, Ka'be'nin etrafında dönmek.

Tavla: Hayvan bağlanan ahır.

Tecellî: Görünme, bilinme.

Teşrif eylemek: Şereflelendirmek, gelmek.

Tevekkül: İşi başkasına (Allah'a) ısmarlama, güvenme, bel bağlama.

Teveessül: Vesile sayma, Allah'a yaklaştıracak amel işleme.

Tıfıl: Küçük çocuk.

Tir: Ok.

Tir-i müjgan: Kirpik okları.

Tûbâ: Hoş, iyi, cennette kökü göklerde, dalları yerde olan ağaç.

Tûtî: Papağan.

Tûtî-ves: Papağan gibi.

- U -

Umman: Büyük deniz.

- Ü -

Ü: Ve bağlacı yerine kullanılır.

Ülfet: Alışma, alışkanlık.

Üstâd: İlim ve sanatta üstün olan kimse.

- V -

Vahdet: Birlik.

Vasıl olmak: Ulaşmak, varmak.

Vech: Yüz, çehre, surat.

Vefâ: Ahdinde, sözünde durma, sevgi ve dostlukta sebat ve devam etme.

Veliyyü'n-nimet: Nimet veren.

Veş: Gibi manasını veren bir benzetme edatıdır. Bülbül-veş: Bülbül gibi. Behzâd-veş: Behzâd gibi.

Viran: Yıkık, harap.

Vird: Sık sık ve devamlı okunan dua.

- Y -

Yalabuk: Çabucak.

Yârân: Dostlar, ahabblar, yarlar.

Ye's: Ümitsizlik.

Zâhir: Görünen, aşikar olan.

Zahm: Yara, ceriha.

- Z -

Zâki: Saf ve temiz kimse.

Zan: Şüphle, sanmak, sezme.

Zâr: İnleyen, sesli ağlayan.

Zât: Hürmete layık kimse.

Zât-ı âli: Yüce zat, kişi.

Ziba: Güzel süslü, yakışılı.

Zillet. Aşağılık, horluk, hakirlik.

Zîr: Alt, aşağı.

Zîr-i dest: Aşağı el.

Zî-şân: Şan sahibi, şanlı.

Ziyâ: Işık, nur, aydınlık.

Zuhûr: Meydana çıkmak, meydana gelmek.

Zümre: Bölük, cemaat, grup

3. BÖLÜM

EKLER

ÂŞIK SABRÎ'NİN MEZARININ ESKİ HALİ

FOTOĞRAF 1

ÂŞIK SABRÎ'NİN MEZARININ YENİ HALİ

FOTOĞRAF 2

فلتأرخی
 بر کوزه مجلس کو برآیه نظر قیل
 عیبش کوزه بیک ابرضا هر اخفایه نظر قیل
 میرانه عجب بو صفتلیک ایتمه
 سید ده اولاسید صحنایه نظر قیل
 هر یقوشیرین شمت لکرا هایلک میک
 میرانه چهره کوهر یکدایه نظر قیل
 کندیکه معاطوتمه صاقین زومعه عشقی
 بیداره قیاس الیه ادایه نظر قیل
 طوط پنه کار الیم بو صبر کداسیک
 سیر و رفته ابر عارف معنایه نظر قیل

دیران

مید

ای در یفا دو سده دی بیجا زده بیجا زده
آتش که کو ستر ییلک خانه دده بیجا زده

که اولو بیلی خانان بانی بوسانه زور
که کز با یقوسه کس ویزانه دده بیجا زده

جلیه کیم مهنه غم کندی رگه غم
بانه یغم بر دانه دسه آنسه غم کندی

کندی نهنه غم کندی رگه غم
آندی دیکازی غم خانه دده بیجا زده

ننه دور ایله دیکازی غم کندی
ریت ایله دیکازی غم کندی

انه جلم آلب ساقی کس قیبه
حوله شیم طوله بریمانه دده بیجا زده

خی دهنه اولدیه غم کندی
بیجا زده دده بیجا زده

صد یا بر صبر یا هریم حیرانه اهل
منه سکر دانه کزیم حیرانه دده بیجا زده

۴۴۴۴

ÂŞIK SABRÎ'NİN CÖNKLERDEKİ ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

قلنداری
 چاهل کینه ناز ابرو لعل یا غم کلدی
 بچیل شکله تلاله افغانه کلدی
 کورلر نه قورب اوچاغنی بزم چمنه
 خوب لر چاکلوب باغیده سیمو غنه کلدی
 بو غمده دیلم زحمته اصکانیمه اررکمه
 افغانه لور روش حاصل لر و صاعنه کلدی
 انوار ی ظلیا ظاهر اولوب شمعو روینه
 بر و ان کی یقینه شوا غنه کلدی
 خبر نه عجب لنت بر صبر لره باجم
 کلر کی کوز له قصه یه حبه غنه کلدی دیوانی
 ای دیلا کلفا کل جان غنه کلدی بو شب
 بزم عشق میا لدری سقا غنه کلدی بو شب
 قلبینه السلام ربان ار شمشق بو بامیز
 زحم عشق حریفه لقا غنه کلدی بو شب
 نظم شعر و رفاقت نفیسی به عبادوش
 باب جنت فتح اولوب عالم غنه کلدی بو شب
 اولدی نور یلا منصور مجلس شدا غنه
 حسن نور ظیا صرای نابا غنه کلدی بو شب
 حمد لله بو جماس سر یله ایدرک حیدر
 چشمه ناکیز روحلری رمیا غنه کلدی بو شب
 عجزی

قوشمه
 سخن قسنارده تقسمده مورو
 بو قوشان قسنارده بکامی ویردک
 عالمه صفالار ایشاعطاف
 در دبدل صحنه بکامی ویردک
 کلین دنیا به رحم مالدردن
 کوکل شاز اولدای غم کدردن
 دورلو سخن لر کجورک سرین
 هسب قوشکده بکامی ویردک
 اجمردیک فلادیک جام زهرین
 الدیک غم لشکری کوکل شازین
 بو بجه و مدرجه کدیک بارک قسنارین
 د یاری غنبت بکامی ویردک
 بو فصل تجمل باجم نه حکمت
 حطانه ریلش دانه قسمت
 صبرین غنبتد قودک عاقبت
 قشوقی حسرت بکامی ویردک
 دیوانی
 ای شش و جرساک کورانه افتادله سودالیز
 باغ حسنیک غنجه لایه اچلوب زیبالیز
 و در خارک جوارین دوله شورجی لایه
 موغنی سولیک کورمنک سسینه یل شیدالیز
 ششم کلش تیر منکایک شلها جان کجی
 شمنه جلدلرک قان احمد یکلاییز

دستا نهیری
 کوکل انکجه سی داری دنیاره
 قیاسکده برتازه جوان اولملی
 محبت ایتملی بعضی دنیاهده
 انده طوطوش لسان اولملی
 شمدی بوساعتک انغمم جابوق
 قساقوی بوسوریلن بشر اولملی
 بربنک الله یا هیلن جبق
 بوله ده جبقی دغان اولملی
 صوغاشی رستک قل فورسی فلیجان
 نازه لئک ایچون جسته جوجان
 دیشلری دور دان بیدرس مچان
 جمال افیت دوران اولملی
 جاعه سم لاپر یانسه کله
 ایشار قالمی دجه لاله
 حیوننه لبکملین قونیه دله
 اوجیمیه بشریش کران اولملی
 اوجفورینک بندک اولسون قویچه
 مشرب بویه میل ویرمز پیچه
 صابر بلور مشوره اوجکون او پیچه
 قوش قویومنداردن مهیا اولملی
 او مقودنه او یارکه بنی سیم تن
 ناز ایله لباسم کیدورسه هها
 کورشدن ابروالتون ایلکن
 بو ستریب اوزره حیا آن اولملی

ÂŞIK SABRÎ'NİN CÖNKLERDEKİ ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

جلتکے صوفی سہو قورلور بودم
 کوکل شہری اباد قانسو نہم
 صوندیجہ صافی لہر باوہ کولور
 فوش ایڈوبہ دستہ مستان اوللی
 جاحم رہ سولہ دورچی فیملی
 شمس کبی صیاوی سون بیولری
 نہر سوزکان اہو کبی کونلری
 قشلی فورونو کمان اوللی
 جالنون بجلدہ ساز ایلہ حضور
 جوتلک اولدیق بز بو صفایہ جمہور
 بیدہ کماندہ لوطہ طانیور
 میداندہ رقص ابنر اوغلان اوللی
 یانسون سوزارک حسابی
 اودور بو عالمہ صفاندہ بابی
 غنیرہ ایلموم قوزوکبابی
 بقلیہ قدایو حرمان اوللی
 حاصل اولمہلہ مظمیر
 طولہ بقلنون کو حیلان عطلر
 اودہ لیدہ سلاسرہ مقارلر
 بال حوی دیکی شمدان اوللی

ÂŞIK SABRÎ'NİN CÖNKLERDEKİ ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

بلبل کبی بہورہ بہورہ اولن
 بونل میل ایلن بارہور اولن
 زمانہ محبوبی حکایار اولن
 قصہ حصہ بریلہ اوللی
 کچھ صورتک بوسوزلرہ بلدر
 عاشقک کتک وکی حاقیلک بولورور
 بونلک سولیلک عشقک خالیدر
 کینرلی جان ایچنک جانان اوللی
 بونلری حکم ایلن نفس انوار
 روح کینرنا صلاجه بوبلہ بازار
 عرضیدر صبریا وارمق ریزار
 صورک نفسک کامیل ایمان اوللی
 تہ